

ALEXANDRE DUMAS



TŘI
MUŠKETÝŘI

Tři mušketýři

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz



Alexandre Dumas
Tři mušketýři – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.





ALEXANDRE DUMAS

TŘI MUŠKETÝŘI

—— DÍL I. ——



Přeložil a poznámkami opatřil Jiří Žák



POZNÁMKA NA ÚVOD

Alexandru Dumasovi bylo ve chvíli, kdy *Tři mušketýři* vyšli, teprve dvaadvacet a byl na vrcholu svých lidských a tvůrčích sil. Připomeňme si jen stručně základní biografická data, abychom věděli, co *Třem mušketýřům* předcházelo.

Dumas se narodil 24. července 1802 ve Villers-Cotterêts v Pikardii, vzdáleném osmdesát kilometrů severovýchodně od Paříže. Jeho otcem byl Napoleonův divizní generál Alexandre Davy-Dumas de la Pailletterie, kreol, jenž se narodil na ostrově Santo Domingo a který se oženil s Élisabeth Labouretovou z Villers-Cotterêts.

Studoval místní soukromou církevní školu, po jejímž absolvování nastoupil jako písař k jedné místní notářce. Živě se však už zajímal o divadlo, a když začal roku 1822 jezdit do Paříže, kde se také o dva roky později natrvalo usadil, stal se z něj nejen vášnivý divák, ale také začínající dramatik. Jakmile získal místo knihovníka u vévody Orleánského, byl jeho osud zpečetěn, protože kromě divadla se začal vášnivě zabývat i historií.

První hrou uvedenou na jevišti byl *Jindřich III. a jeho dvůr*, po níž následoval *Antony* a zejména *Věž nesleská*, kterou Dumas napsal s Frédéricem Gaillardem a jež měla velký úspěch. Po *Zápiscích z cest* následoval první román – *Kapitán Paul* nebo *Kapitán Pamfil*. Za rozhodující zlom Dumasova života lze považovat jeho setkání s historikem a spisovatelem Augustem Maquetem – k němu se ještě dostaneme. Prvním jejich společným dílem byla hra *Bathilda*, po níž následoval

i první společný román *Rytíř Harmental*. To už jsme v roce 1842 a v myslí pana spisovatele se začíná rýsovat nápad na velký román, jenž vyústí 14. března 1844, kdy se v deníku *Le Siècle* objeví první řádky *Tři mušketýři* a předznamenají kariéru jednoho z největších spisovatelů 19. století.



Hned na počátku se musíme také zastavit u samotného názvu knihy. Jak to, že se román jmenuje *Tři mušketýři*, když ve skutečnosti byli čtyři? Tato otázka jistě trápila čtenáře všech generací. Bylo to snad proto, že se d'Artagnan stal mušketýrem až na samém konci příběhu nebo že Dumas chtěl akcentovat význam Athose, Porthose a Aramise? Vysvětlení nám poskytne korespondence mezi Dumasem a Louistem Desnoyersem, který román připravoval k časopiseckému vydání. Původně se totiž kniha jmenovala *Athos, Porthos a Aramis* a pod tímto názvem byla také v novinách předem uvedena. Destroyes však Dumasovi napsal: „Drahý příteli, trváte na titulu, který jste nám dal? Velký počet našich předplatitelů totiž vůbec nerozumí těm řeckým slovům a ptá se nás, je-li to příběh nějakých sudíček. Pokud na tom nebudete trvat, navrhuji vám název *Tři mušketýři*, o němž jsem přesvědčen, že bude mnohem populárnější.“

A Dumas mu promptně odpověděl: „Můj milý Destroyesi, ani v nejmenším na svém titulu netrvám. A nenamítám nic ani proti vašemu návrhu, aby se kniha jmenovala *Tři mušketýři*. Jsou sice čtyři, ale to je jedno. Jestli se vám tenhle titul líbí, použijte ho. Lidé budou věřit, že se ten čtvrtý v těch třech úplně citově rozplynul.“



Knihu *Paměti pana d'Artagnana*, o níž mluví Dumas v předmluvě, napsal Gatien de Courtilz de Sandras (1644–1712). Celých osmnáct let strávil jako mušketýr a později jako kapitán pluku z Champagne. V roce 1688 vojenskou službu opustil a vypravil se do Holandska, aby tam otiskl své historické romány a pamflety, které po celou tu dobu psal. Moc štěstí mu to ovšem nepřineslo a správně tušil, že doma by mohl mít se svým psaním potíže. Přesto se v roce 1702 vrátil do Paříže, kde byl pro skandální obsah svých pamfletů, a zejména za životopis ministra financí krále Ludvíka XIV. Jeana-Baptista Colberta zatčen a uvězněn v Bastile, v níž strávil celých devět let. Seznámil se tam s jejím tehdejšími guvernérem, panem de Besmaux, který patřil k nejbližším přátelům skutečného pana d'Artagnana. Podle jeho vyprávění pak napsal zmiňované *Paměti pana d'Artagnana*, v nichž se mísila fikce se skutečností. Dumase jeho román okamžitě zaujal a nakonec

bezprostředně inspiroval k napsání *Tří mušketýrů*, jak ostatně sám vždycky přiznával. Postupně budeme u jednotlivých kapitol sledovat, nakolik se Dumasovo vyprávění bude odchýlovat od Courtilzova textu.



Než se pustíme do samotného příběhu, jenom si stručně připomeňme, že *Tří mušketýři* vycházeli nejprve na pokračování jako román-fejeton v pařížském deníku *Le Siècle*, který začal vydávat Armand-Jean-Michel Dutacq v roce 1838 jako konkurenci deníku *La Presse*. Dumas, jenž původně publikoval také v *La Presse*, vydal v *Le Siècle* řadu svých textů, jako např. zápisky z cest nebo *Rytíře z Harmen-talu*. *Tří mušketýři* vycházeli od března do července 1844 (po nich tu vyšli ještě *Tří mušketýři po dvaceti letech* nebo *Černý tulipán*).

Ještě téhož roku se jeho román dočkal poprvé i knižního jednosvazkového vydání v nakladatelství Louise Baudryho, které sídlilo v pochmurném suterénu v rue du Bouloi, odkud se d'Artagnan a jeho druhové vydali na slavnou pouť po celém světě.

Dům, v němž nakladatelství i tiskárna sídlily a jenž stával na dvoře přibližně tam, kde dnes stojí domy číslo 22 až 25, byl ovšem už na konci 19. století zbořen. Není bez zajímavosti, že v této ulici bydleli někteří hrdinové *Tří mušketýrů*, jako třeba Richelieu na počátku své kariéry nebo kancléř Séguier.

K postavě d'Artagnana si na úvod řekneme toto. Existují tři d'Artagnanové: d'Artagnan historický, d'Artagnan z knihy *Paměti*, napsaných Courtilzem de Sandras, a d'Artagnan Dumasův. Vztahy mezi posledními dvěma hrají pro *Tří mušketýry* klíčovou roli, protože jak víme, Dumasův román se zrodil ze setkání s Courtilzovou knihou, z níž Dumas hodně čerpal. Charles de Batz Castelmores, známý v historii a v literatuře pod jménem d'Artagnan (nebo spíš d'Artaignan), se narodil kolem roku 1615 na malém zámku Castelmores ve vesnici Lupiac v Gersu, který patřil jeho rodičům Bertrandovi de Batz a Françoise de Montesquiou. Nevíme, kolikátým dítětem d'Artagnan byl a v jakém pořadí se narodil, ale jisté je, že měl nejméně šest sourozenců. Kolem roku 1635 vstoupil do jednotky gardistů, jíž velel pan des Essarts. V letech 1640–1641 se zúčastnil obléhání Arrasu, Aire a Bapaume a v roce 1642 byl posádkou v Roussillonu. Potom s hrabětem d'Harcourt cestoval do Anglie a krátce po smrti Ludvíka XIII. se vrátil do Francie. K jednotce mušketýrů nastoupil pod ochranou kardinála Mazarina v roce 1644. Nevíme nic o jeho aktivitách v letech 1644–1648. Jednotku mušketýrů rozpustil kardinál Mazarin v roce 1646. Z Mazarinovy korespondence víme, že během povstání frondy pověřil kardinál d'Artagnana několika posláním ve velení

armády. V roce 1651, kdy Mazarin odešel do exilu, d'Artagnan zajišťoval komunikaci mezi německým kardinálem Bruhlem v Kolíně nad Rýnem a francouzskými představiteli, zejména ministry Colbertem a Fouquetem. Pak se d'Artagnan zúčastnil tažení do Flander v jednotce pana de Turenne a 29. července 1654 byl málem zabit v bitvě u Stenay. V letech 1655 a 1656 sloužil jako kapitán gardistů v Tuilerích. V roce 1657 byla obnovena jednotka mušketýrů a d'Artagnan se stal jejím velitelem a podřízený byl pouze Mazarinovu synovci Philippu-Julienu Mancini, vévodovi de Nevers. V té době už byl váženou osobností a jako chránělec maršála de Garmont a jeho syna hraběte de Guiche pravidelně navštěvoval salony nejvyšších představitelů státu. Ve svých dopisech se o něm zmiňuje i slavná paní de Sévigné. Nadále patřil k Mazarinovým důvěrníkům a ministr financí Colbert o něm mluvil jako o jednom z nejváženějších mužů té doby. V roce 1659 doprovázel krále do Saint-Jean-de-Luz na schůzku s Marií Terezií. Téhož roku se oženil s Charlottou-Anne de Chanlecy, která mu v letech 1660 až 1661 porodila dva syny a s níž se o pět let později rozešel. Byl to on, kdo v roce 1661 zatýkal ministra Fouqueta v Nantes a doprovázel ho až do exilu v Pignerolu. V roce 1667 vystřídal vévodu de Nevers v čele první jednotky mušketýrů s hodností plukovníka. V roce 1667 velel tažení do Flander s hodností generála jezdeckta. Pak se stal guvernérem Lille a v roce 1673 velel dalšímu tažení do Flander. Při obléhání Maastrichtu, jemuž velel vévoda de Vauban a samotný král, byl v neděli 25. června 1673 zabit v čele svých mušketýrů. Courtilz mohl znát jeho život tak dobře proto, že byl několik let vězněn v Bastile, kde byl guvernérem d'Artagnanův nejlepší přítel François de Montlezun, řečený Besmaux. Courtilz podle jeho vyprávění napsal knihu *Paměti*, v níž se však mísí pravda s fantazií. Například příjezd d'Artagnanův do Paříže je naprostým výmyslem. Ale některé postavy, jako například pan de Tréville, Jussac nebo Cahusac, skutečně existovaly. Ani mylady není tak úplně Courtilzovým výmyslem a paní de Miramion sloužila zřejmě jako vzor pro postavu paní Bonacieux a také skutečně žila. Ale je nepravděpodobné, že by si ji chtěl d'Artagnan vzít a odloudit ji jejímu manželovi panu de Bussy-Rabutin. Courtilz poslal d'Artagnana do Bastily, ale skutečným vězněm tam byl on, a nikoliv mušketýr. Dumasův d'Artagnan přijel do Paříže v roce 1625, což je nejméně deset let před příjezdem skutečného d'Artagnana. Víme, že se zamíchal do historie královniných přívěsků a jejího vztahu k Buckinghamovi, že se zúčastnil obléhání La Rochelle a pronásledoval mylady. To všechno se odehrálo mezi jarem roku 1625 a prosincem roku 1628. Potom se s d'Artagnanem znovu setkáváme v románu *Tři mušketýři po dvaceti letech*, který začíná v roce 1648. D'Artagnanova epizoda v Anglii s popravou krále Karla I. a jeho účast na povstání frondy jsou naprostým Dumasovým výmyslem. Postavu d'Artagnana najdeme i v dalších dílech *Tři mušketýři* nazvaných *Vikomt de Bragelonne* (v češtině vydávaných pod

názvem *Tři mušketýři ještě po deseti letech*), jejichž děj se odehrává v letech 1660 až 1663. Smrt románového hrdiny se datuje přibližně do doby úmrtí skutečného d'Artagnana. Není bez zajímavosti, že dramatizace *Tři mušketýři* autorů Jerôma Savaryho a Jeana-Clauda Dabadieho, jež se hraje i na českých jevištích pod názvem *D'Artagnan*, vychází nejen z Dumasova románu, ale mísí prvky fantazie se skutečností a částečně vychází i z Courtilzových pamětí.





PŘEDMLUVA

V NÍŽ SE DOKÁŽE, ŽE NA HRDINECH PŘÍBĚHU,
KTERÝ BUDEME MÍT TU ČEST NAŠIM ČTENÁŘŮM VYPRÁVĚT,
NENÍ NIC MYTOLOGICKÉHO, AČKOLIV JEJICH JMÉNA KONČÍ
NA KONCOVKY -OS A -IS.

Je to skoro rok, co jsem v Královské knihovně hledal podklady ke svému dílu o historii krále Ludvíka XIV.,¹ když jsem naprostou náhodou narazil na *Paměti pana d'Artagnana*, vytištěné v Amsterdamu u Pierra Rouge² – jako celá řada dalších děl té doby, v nichž se autoři snažili napsat pravdu a ani v nejmenším netoužili strávit delší či kratší dobu v Bastile. Titul mě velice zaujal. S dovolením pana knihovníka jsem si ho odnesl domů a samozřejmě, že jsem ho celý zhltal.

Mým úmyslem není podat tu podrobnou analýzu tohoto podivuhodného díla a spokojím se jen tím, že ho doporučím těm čtenářům, kteří mají rádi podobné zobrazení doby. Najdou v něm portréty vytvořené mistrovskou rukou. A i když

¹ Dvousvazkové dílo *Ludvík XIV. a jeho století* vyšlo poprvé roku 1844.

² Původní vydání se nám nezachovalo. Je otázka, jestli *Paměti pana d'Artagnana* vyšly dřív u amsterodamského nakladatele Pierra Rouge, nebo u Pierra Marteaua v Kolíně nad Rýnem, kde Courtilz vydal i svého Colberta.

je většina těchto hrubých náčrtků nakreslena na vratech kasáren a na zdech kabaretů, velmi dobře v nich rozeznáme, stejně jako v knihách Anquetilových,³ podobizny Ludvíka XIII., Anny Rakouské, Richelieu, Mazarina⁴ a většinu královských dvořanů té doby.

Avšak jak je všeobecně známo, rozmarného ducha básníkovy nepřitahuje vždycky to, co působí na masu čtenářů. Proto se mi líbily, jako se ostatně líbí i jiným, detaily, jež jsem právě popsal, ale nejvíc mě na tom všem zaujalo něco, čemu jiní nevěnovali ani tu nejmenší pozornost.

D'Artagnan vypráví, že při své první návštěvě pana de Trévilly, kapitána královských mušketýrů, potkal v jeho předpokoji tři mladé muže, sloužící v této slavné jednotce, do níž se i on chtěl dostat. Jmenovali se Athos, Porthos a Aramis.

Priznám se, že tato tři zvláštní jména mě zaujala na první pohled a okamžitě mě napadlo, že to musí být pseudonymy, kterými d'Artagnan obdařil nějaké slavné muže, nebo si je oni sami jednoho dne vybrali, buď z chvilkového rozmaru, nespokojenosti nebo proto, že náhle zchudli a museli si obléknout obyčejný mušketýrský kabátec.

Od té doby jsem neměl stání a pokoušel jsem se v dílech napsaných ve stejné době najít stopu těchto zvláštních jmen, která vzbudila mou zvědavost.

Jen výčet knih, které jsem za tímto účelem přečetl, by zaplnil celou kapitolu, což by sice možná bylo poučné, ale čtenář by se rozhodně nudil. Spokojím se jen s tím, že řeknu, že v okamžiku, kdy už jsem začínal propadat beznaději nad svým neplodným pátráním, konečně jsem díky radě svého slavného a vzdělaného přítele Paulina Parise⁵ narazil na foliantový rukopis s číslem 4772 nebo 4773, to už si přesně nepamatuji, jehož celý titul zněl: *Paměti hraběte de la Fère, týkající se některých událostí, k nimž došlo ve Francii ke konci vlády Ludvíka XIII. a na počátku vlády Ludvíka XIV.*⁶

Jistě si dovedete představit mou radost, když jsem při listování tímto rukopisem, jenž byl mou poslední nadějí, narazil na dvacáté straně na jméno Athos, na dvacáté sedmé na jméno Porthos a na třicáté první na jméno Aramis.

³ Louis-Pierre Anquetil (1723–1806), kněz, vědec a jeden z prvních členů Francouzské akademie. Dumas ho bezpochyby zmiňuje proto, že Anquetil byl i autorem několikavazkového díla *Historie Francie*, které se dočkalo řady vydání a z něhož historická fakta bezpochyby čerpal i Dumas.

⁴ Zatímco k Ludvíkovi XIII., Anně Rakouské a Richelieuovi se ještě vrátíme, připomeňme si, že kardinál Jules Mazarin (1602–1661), původem Ital (Mazarini) a muž s bohatými zkušenostmi a dobrodružným životem, důvěrník Anny Rakouské a chráněnc Richelieuův, se po Richelieuově smrti stal jeho nástupcem ve funkci prvního ministra a zůstal jím až do své smrti. V příběhu *Tři mušketýři* se sice neobjevil, ale jednu z hlavních rolí sehrál později v románu *Tři mušketýři po dvaceti letech*.

⁵ Paulin Paris (1800–1881), učenec a historik, jenž se prosadil i se svými anglickými překlady díla lorda Byrona, se věnoval především středověké literatuře a napsal celou řadu knih, týkajících se literární historie. Kromě jiného se podílel i na katalogizaci královských dokumentů a rukopisů.

⁶ Není jisté od věci si v tuto chvíli připomenout, že jméno hrabě de la Fère, jímž Dumas obdařil Athose, je spisovatelovým výmyslem. Autorem zmiňovaného spisku nebyl žádný hrabě de la Fère, ale markýz de la Fare. Záměna obou jmen mohla být sice zcela náhodná, ale Dumas byl kouzelník, jenž si pohrával s fikcí a skutečností jako zručný eskamotér. Navíc se mu mohla dostat do rukou kniha zmiňovaného de la Fara, *Vzpomínky a úvahy*, v nichž se objevilo jméno Vardes, z něhož se pak ve *Třech mušketýřích* stal hrabě de Wardes.

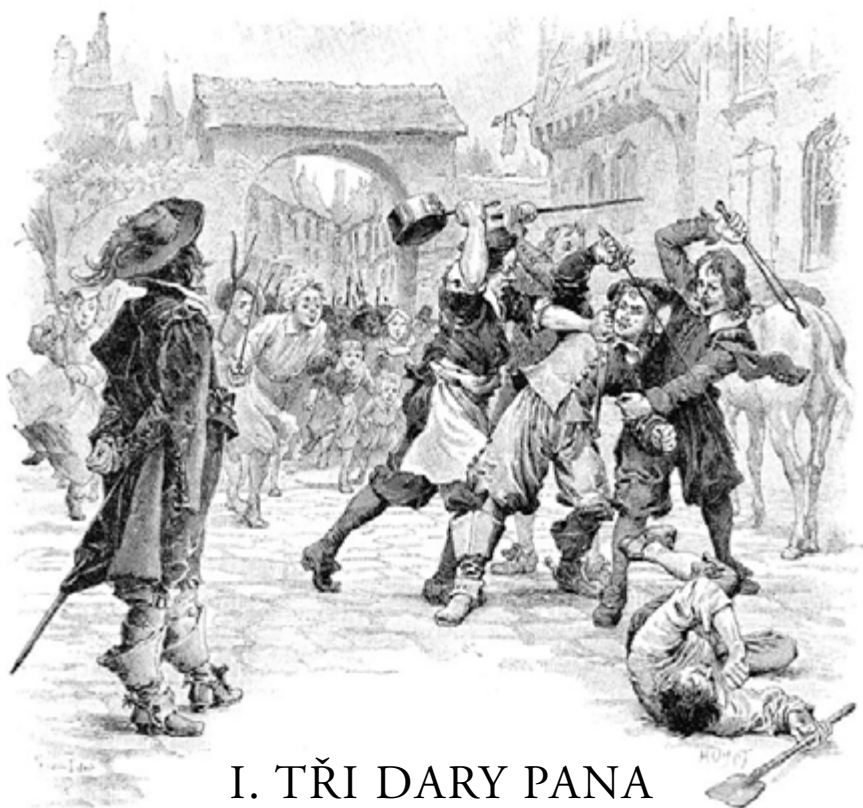
Nález naprosto neznámého rukopisu v době velkého rozvoje zájmu o historickou vědu mně připadal jako malý zázrak. Okamžitě jsem požádal o dovolení tento rukopis otisknout. Myslel jsem, že by mi tento spisek mohl jednou otevřít brány Akademie věd a umění v případě, kdybych se tam nedostal se svým vlastním dílem. Musím přiznat, že mi toto povolení bylo uděleno co nejochotněji. Uvádím to zde proto, abych umlčel všechny zlomyslné řeči o tom, že nám vládnou lidé, kterým jsou lhostejné osudy spisovatelů.

Dnes tedy chci představit čtenářům první část tohoto vzácného rukopisu s novým a vhodnějším názvem. Zároveň slibuji, že bude-li mít tato první část úspěch, o čemž ostatně vůbec nepochybuji, okamžitě uveřejním i druhou část.

A protože kmotr je cosi jako druhý otec, prosím čtenáře, aby to – pokud by se jim vyprávění nelíbilo, nebo je dokonce nudilo –, připsali na vrub mně, a nikoliv hraběti de la Fère.

A protože už je řečeno vše, přejdeme k našemu příběhu.





I. TŘI DARY PANA D'ARTAGNANA OTCE⁷

První pondělí měsíce dubna roku 1625 to ve městě Meungu, kde se narodil autor *Románu o růži*,⁸ vypadalo jako za revoluce. Jako by z něj hugenoti chtěli udělat druhé La Rochelle.⁹ Když někteří měšťané viděli prchat ženy směrem ke Grand Rue¹⁰ a slyšeli osamocené děti křičet mezi dveřmi, spěšně si oblékli brnění, do poněkud nejistých rukou popadli muškety nebo halapartny a zamířili k hostinci U Svobodného mlynáře, před nímž se srotil dav, který rostl minutu od minuty a hučel zvědavostí.

⁷ Dumas převzal hlavní události první kapitoly z Courtilzových *Pamětí pana d'Artagnana*, ale některé podrobnosti přece jen změnil. U Courtilze se první d'Artagnanovo dobrodružství neodehrává v Meungu, ale v Saint-Dyé na levém břehu Seiny, asi patnáct kilometrů před Blois. Rochefort se u Courtilze jmenuje Rosnay (Rosnai) a po souboji s ním byl d'Artagnan odsouzen na dva a půl měsíce do vězení.

⁸ Jmenoval se Jean de Meung nebo také Jean Clopinel (1240–1305). Nebyl původním autorem *Románu o růži*, který vznikl ve 13. století a dodnes představuje jedno z nejvýznamnějších děl celého středověku (čerpali z něj Dante i Petrarca a v Čechách se jeho vliv objevil i ve skladbě *Oráč a smrti*), ale alegorická skladba Guillaumea de Lorris ho tak nadchla, že napsal její pokračování, v němž shromáždil veškeré znalosti myšlení a vědění své doby.

⁹ Město na pobřeží Atlantiku, jehož obléháním vyvrcholily dlouhé náboženské války katolické a protestantské strany, podporované Anglií. V románu se s ním ještě mnohokrát setkáme.

¹⁰ Nevíme, kterou ulici měl pan Dumas na mysli. Dnes žádná Grand Rue v Meungu neexistuje. Snad šlo o rue Saint-Denis nebo o rue Saint-Jacques, jež jsou nejdůležitějšími tepnami města.

V té době byla panika častým jevem a jen velmi zřídka se stávalo, aby ve městech nedošlo k nějaké události, která by nestála za zaznamenání do městského archivu. Šlechtici bojovali proti sobě, král válčil s kardinálem, Španělé zase vyhlásili válku králi.¹¹ Kromě těchto otevřených nebo tajných válek, utajených nebo patrných vojenských střetů, tu pořád ještě existovali zloději, žebráci, hugenoti, lupiči nebo podvodníci, kteří válčili proti všem. Měšťané zbrojili proti zlodějům, proti lupičům, proti podvodníkům – často také proti pánům a hugenotům – a někdy proti králi, ale nikdy proti kardinálovi nebo proti Španělům. A tak když ono první pondělí měsíce dubna roku 1625 zaslechli hluk a neviděli ani žluto-červenou zástavu,¹² ani livreje vévody de Richelieua, shromáždili se, jak bylo jejich zvykem, před hostincem U Svobodného mlynáře.¹³

Když tam přiběhli, okamžitě zjistili důvod tohoto pozdvižení.

Mladý muž... načrtněme jeho portrét jedním tahem: představte si osmnáctiletého dona Quijota, dona Quijota bez drátěné košile a brnění na stehnech, dona Quijota oblečeného do vlněného kabátce, jehož modrá barva se proměnila v nepostizitelnou směs tmavé červeně a azurové modře. Tvář podlouhlá a snědá. Vyčnívající lícní kosti, což je znakem prohnání. Mimořádně vyvinuté čelistní svaly, podle nichž snadno poznáme Gaskoňce,¹⁴ i když na hlavě nemá gaskoňský baret. Náš mladík však baret měl, a ještě k tomu ozdobený jakýmsi pérem. Oči jasné a inteligentní. Nos zakřivený, ale jemně modelovaný. Na mladíka příliš vysoký, na hotového muže příliš malý. Na první pohled syn nějakého statkáře na cestách, pokud by si ovšem člověk odmyslel dlouhý meč zavěšený nízko na koženém opasku, takže svého majitele tloukl přes lýtko, když šel pěšky, a koně do zježené srsti, když seděl v sedle.

Náš mladý muž měl totiž koně, a sice koně stejně pozoruhodného, jako byl on sám. Byla to béarnská herka, asi dvanáctiletá, nebo dokonce čtrnáctiletá, se žlutou

¹¹ Pan Dumas občas historii upravoval, jak se mu zachtělo. Toto je typický příklad, který se v jeho románu objeví ještě několikrát: Děj *Tří mušketýrů* začíná v dubnu roku 1625, ale Ludvík XIII. vyhlásil válku Španělsku až o deset let později, 21. května 1635. Žádní Španělé tedy Meungu na jaře roku 1625 nehrozili.

¹² Žlutá a červená byly barvy španělského krále.

¹³ Nelze říci, zda hostinec U Svobodného mlynáře v Meungu skutečně existoval. Se vši pravděpodobností si pan Dumas jeho název vymyslel, jako to učinil v případě většiny ostatních hostinců zmiňovaných v této knize.

¹⁴ V celé knize se budeme setkávat v nejrůznější podobě s odkazy na to, že d'Artagnan je Gaskoňec, budeme číst odvolávky na jeho gaskoňskou povahu, prchlivost, čest atd. Proto není od věci shrnout si fakta, která o této jihofrancouzské provincii známe. Gaskoňsko (francouzsky Gascogne, gaskoňsky Gasconha, latinsky Gasconia) je území ležící pod Pyrenejemi s historicky hlavním městem Auch. Jako politické uskupení se vévodství gaskoňské objevilo poprvé v roce 1032, ale už u Visigótů existují zmínky o území zvaném Vascons, na němž se později vystřídali Římané, Frankové i Vandalové. Později bylo připojeno k Akvitánii a Pařížskou smlouvou z roku 1259 bylo akvitánské vévodství přejmenováno na vévodství Guyenne a připadlo pod správu Francie. Přes veškeré mocenské změny se kulturní a lingvistická identita Gaskoňska uchovala až do dnešních dnů. Existuje celá řada významných gaskoňských rodáků. Gaskoňec byl třeba papež Klement V., král Jindřich IV. nebo Napoleonův maršál Jean Baptiste Bernadotte. Nejvíce však Gaskoňsko proslavili dva muži. Skutečný d'Artagnan se v Gaskoňsku opravdu narodil, ale druhý Gaskoňec, který vstoupil do literárních dějin, vůbec Gaskoňcem nebyl. Jedná se o Cyrana z Bergeracu, o němž dramatik Edmond Rostand sice tvrdil, že je Gaskoňec a postavil na tom celou svou slavnou hru, ale skutečný Cyrano se narodil v Paříži. O gaskoňské cti, hrdinství a válečném umění se dodnes vyprávějí legendy, které však lze z větší části přičíst spíš literární invenci než skutečným historickým událostem.

srstí a vypelichaným ocasem, zato s nohama plnými vředů.¹⁵ Kráčela s hlavou hluboce skloněnou, takže nepotřebovala otěže, ale pořád ještě dokázala urazit svých osm mil denně. Její koňské kvality se však bohužel skrývaly hluboko pod podivnou srstí a nezvyklým krokem. V té době všichni koním rozuměli, takže jen čtvrt hodiny poté, co tahle herka vjela do Meungu Beaugencyskou¹⁶ branou, způsobila pořádný rozruch a pozornost lidí se brzy přenesla i na jezdce.



Tento rozruch byl pro d'Artagnana (neboť tak se jmenoval náš don Quijote a majitel této nové Rosinanty¹⁷) o to nepřijemnější, že si sám uvědomoval, jak směšným dojmem spolu s koněm působí, ačkoliv byl vynikající jezdec. Když mu pan d'Artagnan otec¹⁸ dával tento dar, trpce vzdychal. Byl mu jedno, že takový kůň stojí nejmíň dvacet liber, a otcova slova poslouchal jen na půl ucha.

„Můj synu,“ pravil tento gaskoňský šlechtic s příšerným béarnským¹⁹ přízvukem, kterého se ani král Jindřich IV. za celý život nedokázal zbavit,²⁰ „můj synu, tento kůň se narodil v domě vašeho otce, brzy to bude třináct let. Celou tu dobu strávil tady, proto ho musíte milovat. Nikdy ho neprodávejte, nechte ho klidně a čestně zemřít stářím. A pokud byste se s ním měl vypravit na válečné tažení,

¹⁵ Nevíme úplně přesně, kde Courtilz a potažmo Dumas vzali vzor pro d'Artagnanova koně. Faktem je, že Tallemant des Réaux popsal ve svých *Pamětech*, že budoucí francouzský maršál a shodou okolností vzdálený d'Artagnanův bratranec Jean de Gassion vyrazil z Pau do Paříže za podobných okolností jako d'Artagnan. Na cestu prý dostal koně s uříznutými ušima a ocasem, kterému muselo být snad třicet let. Jak dodává Tallemant, „podobný kůň nebyl v celém Béarnu“.

¹⁶ Městečko Beaugency leží na břehu řeky Loiry, asi třicet kilometrů vzdálené od Blois. Dodnes vede silnice od Beaugency do Orléansu přes Meung. Jen Beaugencyká brána už v Meungu dávno nestojí.

¹⁷ Nadšení čtenáři knihy *Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha*, jejímž autorem byl španělský renesanční spisovatel Miguel de Cervantes y Saavedra a jejíž první díl vyšel v Madridu roku 1605, dobře vědí, že Rosinanta byla stará bílá herka, na níž se statečný rytíř smutné postavy vypravil do boje s větrnými mlýny. Netřeba jistě připomínat, že je to jedno z nejznámějších literárních děl a po Bibli vůbec nejpřekladanější kniha na světě. Ostatně Dumas svého hrdinu k donu Quijotovi přirovnává.

¹⁸ D'Artagnanův otec Bertrand de Batz se psal rovněž de La Plaine a narodil se někdy kolem roku 1580.

¹⁹ Béarn (s hlavním městem Pau), Gaskoňsko a Navarra, to všechno byly provincie, ležící těsně pod Pyrenejemi. Na obou stranách pohoří, tedy ve Francii i ve Španělsku, obývali tento prostor Baskové. Jejich historie se navzájem prolínala a zase dělila, stejně jako zdejší politické vlivy. Dumas chvillemi označuje d'Artagnana za Gaskoňce, chvillemi za Béarnána. Do jisté míry to lze považovat za synonymum. Gaskoňština a béarnština se lišily jen minimálně a obyvatelé jednotlivých provincií a oblastí se dali rozeznat jen podle přízvuku. Jazykově lze gaskoňštinu a béarnštinu zařadit do provensálštiny.

²⁰ Jindřich IV. Navarrský se narodil na zámku v Pau, byl tedy krajanem pana d'Artagnana.

šetřte ho, jako byste šetřil starého sluhu. Dostanete-li se ke dvoru,“ pokračoval pan d'Artagnan otec, „k čemuž vás ostatně opravňuje váš urozený původ, noste hrdě své jméno, které vaši předkové nosili víc než pět set let. Nestřpte, aby vás a vaše nejbližší – tím myslím vaše příbuzné a přátele – někdo urážel, snad s výjimkou kardinála a krále. Jen svou odvahou, rozumíte, jen svou odvahou si dnes šlechtic může vydobýt svou cestu. Když se někdo byť na vteřinu zachvěje strachem, může během této jediné vteřiny přijít o všechno, co mu Štěstěna nabízí. Jste mladý a musíte být statečný ze dvou důvodů. Za prvé jste Gaskoněk a za druhé můj syn. Chopte se všech příležitostí a vyhledávejte dobrodružství. Naučil jsem vás zacházet s mečem. Máte pevné zápěstí a ocelovou pěst. Bijte se kvůli všemu, bijte se tím spíš, že souboje jsou zakázány,²¹ a proto musí být člověk dvojnásob statečný, aby se dokázal bít. Dávám vám na cestu jen dvanáct écus,²² tohoto koně a rady, které jste právě vyslechl. Vaše matka k tomu přidá ještě recept na jistou mast, který dostala od jedné cikánky. Dokáže zázračně vyléčit všechny rány, pokud nezasáhnou srdce. Užívejte toho všeho a žijte šťastně a dlouho. Ještě dodám pár slov a dám vám příklad, nikoliv ze svého života, protože já jsem nikdy u dvora nebyl a zúčastnil jsem se jen náboženských válek jako dobrovolník. Chci mluvit o panu de Tréville,²³ jenž byl kdysi mým sou- sedem a který měl tu čest, že si jako malý směl hrát s naším králem Ludvíkem XIII., ať ho ochraňuje Bůh. Král od něj při klukovských hrách schytl spoustu ran a začal si ho vážit. Později se pan de Tréville při své první cestě do Paříže bil pětkrát v souboji. Od smrti nebožtíka krále až po zletilost Ludvíka XIII. se bil sedmkrát a nepočítám-li války a obléhání, bylo těch soubojů dodneška možná víc než sto. A nakonec se navzdory všem zákazům, příkazům a zatčení stal ka-

²¹ V 16. století se souboje jako vyřizování účtů mezi šlechtou staly doslova módní záležitostí. Proti tomuto zvyku se pokusil zasáhnout už roku 1566 král Karel IX., jenž vydal nařízení, ve kterém marně žádal, aby se spory řešily jinak než krví. Jindřich III. definoval souboj jako urážku královského majestátu, tedy jako hrdelní zločin, osobně však dal povolení k jednomu z největších soubojů té doby. Jindřich IV. vydal v roce 1609 rovněž edikt proti soubojům, ale většinou je mlčky trpěl. V době regentství vydala zákaz soubojů i Marie Medicejská, opět ovšem marně. Když d'Artagnan dorazil do Paříže, platil edikt Ludvíka XIII., jenž v roce 1617 obnovil někdejší edikt svého otce Jindřicha IV. Ještě téhož roku byl za jeho porušení popraven bretaňský šlechtic, baron de Grémadeuc. Víme, že kardinál Richelieu pro něj žádal milost a že nesouhlasil s tak přísným uplatňováním královského nařízení. Přes veškeré represe však souboje pokračovaly dál.

²² Écu (španělsky escudos, množné číslo écus) byl drobný peníz, který se objevil už ve středověku, kolem roku 1263. Měl hodnotu 3 liber a ve Francii byly takto označovány zlaté mince zdobené štítem. Za vlády Ludvíka XIII. se začal používat tzv. bílý écu, écu blanc, což byla nejvyšší stříbrná mince v hodnotě 60 soldů. Od revoluce měl écu přibližně hodnotu 5 franků a používal se až do roku 1878.

²³ Postava pana de Trévilles se samozřejmě nachází v Courtilzových *Pamětech pana d'Artagnana*, ale Dumas si o ní mohl zcela evidentně přecíst podrobnosti i v příbězích jiného autora, Tallemanta des Réaux. Trévillový spory s Richelieuem a Mazarinem rovněž nejsou vymyšlené, stejně jako fakt, že velel jednotkám mušketýrů, v nichž skutečně sloužili Athos, Porthos, Aramis i d'Artagnan. Arnaud Jean du Peyrer, hrabě de Troisvilles (jeho jméno se vyslovovalo a psalo rovněž de Tréville), se narodil v gaskoňském Oloronu v roce 1598. Do francouzských gard vstoupil v roce 1616. V roce 1625 se stal podporučíkem mušketýrů, v roce 1634 plukovníkem mušketýrů a 25. prosince 1636 obdržel maršálskou hůl. V roce 1642 ho Richelieu i přes králův odpor poslal do exilu. Když v roce 1646 Mazarin rozpustil jednotku mušketýrů, pan de Tréville se stal guvernérem Foix. Zemřel v roce 1672. Časopis *Mercure Galant* o něm napsal, že se jednalo o jednoho z nejobdůbnějších a nejelegantnějších mužů vlády Ludvíka XIII. Dumas přidal panu de Trévilles a ostatně i všem mušketýrům roky. Podle všech zjištění patří postava pana de Trévilles ze *Tří mušketýrů* k historicky nejvěrnějším.

pitánem mušketyrů,²⁴ tedy velitelem legie samotných Caesarů, jichž si král velmi váží a pan kardinál bojí, jak všichni vědí. Navíc pan de Tréville vydělává deset tisíc écus ročně a je to tedy velký pán. Začínal jako vy. Zajděte za ním s tímto dopisem a řiďte se podle jeho rad, abyste dokázal, co on.“

Pak pan d'Artagnan otec opásal svého syna vlastním mečem, něžně ho políbil na obě tváře a dal mu své pozhnání.

Když mladík vyšel z otcova pokoje, našel svou matku, která na něj čekala se zázračným receptem na onu zázračnou mast, kterou, jak jsme právě slyšeli, bude muset zřejmě často používat. Loučení bylo v tomto případě mnohem delší a něžnější než loučení s otcem. Ne že by snad pan d'Artagnan svého syna vroucně nemiloval, ale připadalo mu, že pro muže je nedůstojné propadat emocím, zatímco paní d'Artagnanová byla žena, a navíc matka.²⁵ Usedavě plakala, a musíme prozradit, že ačkoliv se pan d'Artagnan syn ze všech sil snažil zachovat klid, jak se slušelo na budoucího mušketyra, nakonec přece jen uronil pár slziček a stálo ho velké úsilí, aby své dojetí alespoň částečně skryl.

Ještě ten den vyrazil na cestu, vybavený třemi otcovými dary, jež tvořilo, jak už jsme řekli, patnáct écus,²⁶ kuň a dopis pro pana de Tréville. Jistě si domyslíme, že otcovy rady byly jaksi nádvakem.

S tímto *vade mecum*²⁷ byl d'Artagnan jak fyzicky, tak duševně dokonalou kopií Cervantesova hrdiny, k němuž jsme ho tak šťastně přirovnali, když nás povinnosti historika vedly k načrtnutí jeho portrétu. Don Quijote měl větrné mlýny za obry a ovce za vojsko, d'Artagnan zase považoval každý úsměv za nadávku a každý pohled za provokaci. Proto projel celou cestu z Tarbes²⁸ až do Meungu se zaťatou pěstí a desetkrát denně sahal po jílcí svého meče. Nicméně pěst nedopadla na žádnou čelist a meč zůstal v pochvě. Pohled na nebohou žlutou herku sice na tvářích chodců vyvolával smích, ale protože nad herkou zvonil úctyhodně velký meč a nad mečem zářily oči spíš plné divokosti než pýchy, veselost chodců brala

²⁴ Opět Dumasova fikce. Skutečný pan de Tréville se stal kapitánem královských mušketyrů až 30. října 1634, tedy o celých devět let později, než d'Artagnan vstoupil do Paříže.

²⁵ Připomeňme si, že d'Artagnanovou matkou byla Françoise de Montesquiou, dcera Jeana de Montesquiou z rodu pánů de Fezensac, jehož rodinná linie sahala až do roku 1068, kdy se objevuje jistý Arsius de Montesquiou a de Fezensac. Françoisin pradědeček z otcovy strany Paulon se oženil s jistou Jacquemette d'Estaing, jejíž rodina se psala také d'Artagnan po stejnojmenném panství v kantonu Vic v Bigorrsku, který leží nedaleko Tarbes. Jak vidno, d'Artagnan si pro svou kariéru vybral matčino jméno.

²⁶ Laskavý čtenář ať si povšimne, že o několik řádků předtím dostal d'Artagnan od otce pouze 12 écus. Podobných „nedopatření“ je v románu spousta a svědčí o tom, že se velkorysý pan Dumas takovými drobnostmi nezabýval.

²⁷ *Vade mecum* znamená v latině doslova: „Pojď se mnou, následuj mě.“ Necháme na čtenáři, aby si sám odpověděl na to, co tím pan Dumas myslel.

²⁸ Z města Tarbes, ležícího v piemontské části pyrenejského podhůří, to měl d'Artagnan do Meungu pěknou šťapáci, dlouhou skoro osm set kilometrů. Navíc nezapomeňme, že jsme na počátku 17. století, že neexistují žádné dálnice a silnice prvních tříd, že cesta přes centrální část Francie musela být obtížná sama o sobě a dvojnásob obtížná v dobách, kdy po celé zemi vřely konflikty mezi katolíky a protestanty. Samotné město Tarbes (gaskoňský Tarba) existovalo už od 5. století, přečkalo invazi Římanů, barbarů, a dokonce i Vikingů a do vrcholného středověku vstoupilo jako hlavní sídlo hraběte de Bigorre a stalo se správním centrem celého kraje. K rodišti pana d'Artagnana ve vesnici Lupiac a na zámku Castelmor je to odtud něco přes šedesát kilometrů.

jaksi za své. Nad veselostí převládala opatrnost a snažili se smát jen po straně, jako by jejich veselí mělo dvě tváře jako u antické masky. D'Artagnanovi se tedy i při jeho nedůtklivosti podařilo zvládnout cestu majestátně a bez jediného incidentu, dokud nedojel do nešťastného města Meung.²⁹

Ale když před vraty hostince U Svobodného mlynáře sestupoval z koně, aniž by mu hospodský nebo podomek přidržel třmen, spatřil pootevřeným oknem v přízemí šlechtice pěkné postavy a vznešeného vzezření, i když měl poněkud zachmuřenou tvář. Bavil se se dvěma osobami, které mu uctivě naslouchaly. D'Artagnan si zcela přirozeně, jak to měl ve zvyku, pomyslel, že si povídají o něm, a začal poslouchat. Tentokrát se zmýlil jen napůl; nemluvili o něm, ale o jeho koni. Zdálo se, že šlechtic vypočítává všechny jeho kvality, a protože, jak už jsem řekl, měli jeho společníci zřejmě vypravěče ve velké úctě, každou chvíli vypukli v hlučný smích. A neboť jindy stačil jen malý úsměšek, aby v mladíkovi vyvolal záchvat prchlivosti, dovedeme si jistě představit, jaký účinek na něj mělo veselí tak bouřlivé.

Nejdřív však chtěl d'Artagnan zjistit, jak ten drzoun a posměváček vůbec vypadá. Upřel tedy svůj pyšný zrak na cizince a zjistil, že hledí asi na čtyřicetiletého až pětáctýřicetiletého muže s černýma a pronikavýma očima, bledou pletí, velice křivým nosem a s černým a dokonale zastřiženým knírem. Měl na sobě kabátec a módní fialové tříčtvrteční kalhoty s ozdobnými šňůrkami stejné barvy. Na kabátci nebyly žádné ozdoby, jen z rukávů a na hrudi z něj čouhala košile. Kabát i kalhoty byly nové, ale vypadaly zmačkaně, jako by dlouhou cestu absolvovaly někde v zavazadle. D'Artagnan tohle všechno zaznamenal s rychlostí bedlivého pozorovatele. Zřejmě v tu chvíli instinktivně cítil, že tento neznámý muž v budoucnu velmi ovlivní jeho život.³⁰

V okamžiku, kdy d'Artagnan šlechtice v kabátci a fialových kalhotách spaloval pohledem, šlechtic pronesl na adresu béarnské herky nějakou skutečně jadrnou a směšnou poznámku, oba posluchači opět vypukli v hlasitý smích a i on sám se proti svému zvyku nepatrně usmál. Tentokrát d'Artagnan nabyl jistoty: smáli se

²⁹ Krásné středověké město Meung leží na pravém břehu řeky Loire, asi 15 km vzdálené od Orleánsu. Bylo tu sídlo Orleánských biskupů, jejichž palác byl postaven už někdy ve 12. století. V roce 1625, kdy sem dorazil d'Artagnan, na něj nebyl zrovna krásný pohled, protože během stoleté války tady sídlili Angličané, po jejich odchodu byl takřka zničen a s jeho opravou se začalo až v roce 1713.

³⁰ Postava Rocheforta – neboť víme, že je to on – představuje zajímavý problém. Spisovatel Charles Samaran uvádí, že Dumase napadlo zapojit Rocheforta do děje *Tří mušketýrů* při četbě *Paměti pana de Rochefort*, které jsou přisuzovány rovněž Courtilzovi. Vyšly v roce 1687 v Kolíně nad Rýnem a dočkaly se řady dalších vydání pod názvem *Richelieuův tajný agent aneb Dobrodružství hraběte de Rochefort*. Jenomže nemáme ponětí, o jakého hraběte de Rochefort se jednalo. Samaran tvrdí, že to byl Henri Louis d'Aloigny, markýz de Rochefort, jenž se narodil v roce 1636, v třicetileté válce sloužil Condému, bojoval v roce 1668 ve Flandrech pod Turennovým velením a stal se francouzským maršálem a guvernérem Lotrinska. Zemřel v roce 1676. Samaran poznamenává, že v těchto pseudopamětech byl Rochefort poslán do Bruselu převlečený za kapucína, aby dohlížel na paní de Cheuvreuse, jenomže k této události došlo až v době, kdy francouzským kardinálem nebyl Richelieu, ale Mazarin. Dumas se ve své knize *Ludvík XIV. a jeho století* zmiňuje o Rochefortovi v souvislosti s Chalaisovým spiknutím. Setkání Rocheforta s d'Artagnanem na mostě Pont Neuf Dumas rovněž čerpal z *Paměti pana de Rochefort*.

jemu. A protože o tom byl pevně přesvědčen, narazil si baret hluboko do čela, nasadil vznešený výraz, jaký vídával u dvorských šlechticů, kteří zavítali do Gaskoňska, a vykročil kupředu s jednou rukou položenou na jílec meče a s druhou opřenou v bok. Ale jak šel, hněv ho čím dál tím víc oslepoval, takže místo vznešeného a důstojného projevu, který si připravil, aby vyjádřil svou nespokojenost, přišla mu na jazyk jen hrubá narážka, kterou doprovodil zuřivým gestem.

„Hej, pane!“ vykřikl. „Vy, pane, který se schováváte za tou okenicí! Ano, vy! Řekněte mi, čemu se smějete a zasmějeme se tomu spolu.“

Šlechtic pomalíčku odvrátil oči od koně a upřel je na rytíře, jako kdyby potřeboval jistý čas, aby pochopil, že ta prapodivná výtkta patří jemu. Pak, když už o tom nemohly být žádné pochyby, lehce svrátil obočí a po dlouhé pauze odpověděl d'Artagnanovi s takovou drzostí a ironií, že to ani nelze popsat:

„S vámi já nemluvíím, pane!“

„Ale já mluvím s vámi!“ vykřikl mladík, vyprovokovaný touto směsicí drzosti a dvorských způsobů, v nichž se mísila slušnost s pohrdáním.

Neznámý na něj ještě chvíli hleděl s lehkým úsměvem ve tváři, pak odstoupil od okna, za chvíli vyšel pomalým krokem z hostince a zastavil se dva kroky od d'Artagnana a jeho koně. Jeho klid a veselý výraz ve tváři ještě znásobil smích jeho společníků, kteří zůstali u okna a srdečně se bavili.

Když ho d'Artagnan viděl přicházet, povytáhl meč z pochvy.

„Ten kůň je, nebo spíš v mládí byl, pryskyřníkem,“ pokračoval neznámý ve svém bádání, s nímž se obracel ke svým posluchačům v okně. Zdálo se, že vůbec nevnímá d'Artagnanovo vzrušení, ačkoliv mladík stál mezi ním a oběma muži. „Je to barva, kterou velmi dobře znají přírodovědci, ale až dosud se u koní vyskytovala jen vzácně.“

„Ten, kdo se směje koni, směje se i jeho pánovi!“ vykřikl učedník pana de Tréville.

„Já se často nesměji, pane,“ řekl neznámý, „jak ostatně můžete vidět na mém obličejí. Ale vyhrazuji si právo smát se, kdy se mi zachce!“

„A já,“ vykřikl d'Artagnan, „nechci, aby se někdo smál, když se mi to nelíbí!“

„Opravdu, pane?“ pokračoval neznámý ještě mnohem klidněji než předtím. „To děláte naprosto správně.“ Na ta slova se otočil a chystal se vrátit do hostince velkými vraty, za nimiž, jak si d'Artagnan všiml, na něj čekal osedlaný kůň.

Ale d'Artagnan nepatřil k lidem, kteří by jen tak nechali odejít člověka, který se mu posmíval. Vytasil tedy meč, vrhl se za ním a křičel:

„Otočte se! Otočte se, pane posměváčku, ať vás nemusím napadnout zezadu!“

„Napadnout? Mě?“ odpověděl muž, bleskurychle se otočil a změřil si mladíka očima plnými údivu i pohrdání. „Vy jste blázen, příteli!“

A pak dodal, jako by mluvil sám k sobě:

„Škoda. Byl by to dobrý úlovek pro Jeho veličenstvo, které všude hledá rekruty svých mušketýrů!“

Sotva měl čas větu dokončit, když po něm d'Artagnan řval takovou silou, že kdyby neuskočil, pravděpodobně by to byl jeho poslední žertík. Poznal, že přestává legrace, vytáhl meč, pozdravil protivníka a postavil se do střehu. Ale přesně v tu chvíli napadli jeho dva společníci s pomocí hospodského d'Artagnana holemi, lopatami a kleštěmi. Byl to tak rychlý a dokonalý útok, že když se d'Artagnan otočil, aby mohl čelit spršce ran, zastrčil jeho protivník meč do pochvy a rázem se z něj stal divák, což jeho obvyklé netečnosti naprosto vyhovovalo. Nicméně mumlal:

„Ti Gaskoňci jsou hrozná sebranka! Posadte ho na toho jeho oranžového koně a ať táhne!“

„Ne dřív, než tě zabiju, zbabělče!“ řval d'Artagnan, jenž se snažil odolávat ranám, kterými ho zasypávali jeho tři nepřátelé, a přitom neustoupit ani o krok.

„Další gaskoňský kousek!“ zamumlal šlechtic. „Na mou čest, ti Gaskoňci jsou nenapravitelní! Tak v tom tanečku pokračujte, když si to tolik přeje. Řekne si, až bude mít dost.“

Ale neznámý v tu chvíli ještě nevěděl, s jakou tvrdohlavostí má co do činění. D'Artagnan nebyl muž, který by prosil o slitování. Boj tedy ještě chvílku pokračoval, dokud rána holí nevyrazila vyčerpanému d'Artagnanovi meč z ruky a nepřerazila ho ve dví. Další rána ho zasáhla do čela a on se celý zakrvácený a napůl v bezvědomí svalil na zem.

V tu chvíli se začali odevšad sbíhat lidé. Hospodský, jenž se bál skandálu, odvrlekl za pomoci svých pacholků raněného do kuchyně, kde mu poskytl nezbytné ošetření.

Co se týče šlechtice, ten se vrátil na své místo k oknu a s jistou nedočkavostí hleděl na dav, který jako by mu byl na obtíž.

„Tak co, jak se vede tomu vzteklounovi?“ zeptal se, když zaslechl vrznout dveře. Obrátil se k hospodskému, který se přišel zeptat na jeho zdraví.

„Vaše excelence je v pořádku?“ zeptal se hospodský.

„Ano, jsem živ a zdrav, příteli. Ale já se vás ptám, jak se vede našemu mladému muži?“

„Líp,“ odpověděl hospodský. „Omdlel.“

„Opravdu?“ řekl šlechtic.

„Ale než omdlel, posbíral všechny síly, volal vás a vybízel na souboj.“

„Ten chlapík je vtělený ďábel!“ vykřikl neznámý.

„Ach ne, milosti, není to žádný ďábel,“ pokračoval hospodský s pohrdavým úšklebkem. „Když omdlel, prohledali jsme ho a ve svém cestovním vaku má jen



jednu košili a v měšci jen patnáct écus. Ale než ztratil vědomí, říkal, že kdyby se to stalo v Paříži, odnesl byste si to hned. Takhle bude muset odložit pomstu na později.“

„Takže je to nějaký převlečený princ,“ řekl neznámý chladně.

„Říkám to jenom, abyste se před ním měl na pozoru, milosti.“

„Jmenoval ve svém hněvu někoho?“

„Ano. Poklepal si na kapsu a řekl: ‚Uvidíme, co si pomyslí pan de Tréville o urážce svého chráněnce.‘“

„Pan de Tréville?“ zeptal se neznámý a zpozorněl. „Poklepal si na kapsu a vyslovil jméno pana de Tréville? Poslyšte, příteli, když ten mladík omdlel, doufám, že jste mu prohledali i kapsy. Co tam měl?“

„Dopis adresovaný panu de Tréville, kapitánovi mušketýrů.“

„Opravdu?“

„Je to přesně tak, jak říkám, milosti.“

Hospodský nebyl nadaný velkou důvtipností a vůbec si nevšiml, jaký výraz vyvolala ve tváři neznámého jeho slova. Cizinec odstoupil od okna, o které se až doteď opíral loktem a znepokojeně se zamračil.

„U všech čertů!“ zamumlal. „Toho Gaskoňce na mě poslal Tréville? Je moc mladý. Ale rána mečem je rána mečem, ať je tomu, kdo ji zasadí, kolik chce. A dítě nevzbuzuje takovou pozornost jako dospělý muž. Někdy stačí i ta nej-
slabší překážka a překazí i nejdokonalejší plán.“

A neznámý se na několik minut hluboce zamyslel.

„Poslyšte, pane hospodský,“ řekl po chvíli, „nechtěl byste mě zbavit toho šilence? Jestli si chci uchovat dobré svědomí, nemohu ho zabít, ale překáží mi,“ dodal s chladnou výhrůžkou. „Kde je?“

„V pokoji mé ženy v prvním patře. Obvazují ho tam.“

„Svoje hadry a vak má u sebe? Svlékli jste mu kabátec?“

„To všechno je dole v kuchyni. Ale když vám ten mladý blázen překáží...“

„Je to tak. Vyvolal ve vaší hospodě skandál, proti kterému se slušní lidé nemohou bránit. Běžte nahoru, napište mi účet a zavolejte mé sluhy.“

„Cože? Pán nás už opouští?“

„To už dobře víte, protože jsem vám dal příkaz osedlat mého koně. Poslechl jste mě?“

„Samozřejmě. Jak mohla vaše milost vidět, kůň stojí u vrat připravený k odjezdu.“

„Dobrá. Teď udělejte, co jsem vám řekl.“

Copak, copak, má snad z toho kluka strach? zeptal se hostinský v duchu, ale cizincův pánovitý pohled ho zarazil. Uctivě pozdravil a odešel.

Mylady³¹ toho podivína nesmí spatřit, pomyslel si neznámý. Přijede každou chvíli. Už teď má zpoždění. Bylo by lepší, abych vsedl na koně a jel jí naproti. Jen kdybych mohl zjistit, co obsahuje ten dopis adresovaný panu de Tréville!

A s bručením zamířil do kuchyně.

Mezitím hospodský, který nepochyboval o tom, že neznámého vyštvala z hostince chlapcova přítomnost, šel nahoru do pokoje své ženy a našel tam d'Artagnana už zcela při smyslech. Naznačil mu, že by se o jeho jednání mohla zajímat policie,³² vyptávat se, proč vyvolal hádku s tak vznešeným pánem – protože podle názoru hospodského se muselo skutečně jednat o vznešeného šlechtice –, a přinutil ho, aby i přes svou slabost pokračoval v cestě. D'Artagnan, ještě napůl omámený, tedy vstal a bez kabátce a s hlavou omotanou pruhy plátna vyšel na chodbu. Hostinský ho po schodech dostrkal dolů. Ale když přišli do kuchyně, první věc, kterou d'Artagnan spatřil, byl jeho protivník, který se nohou opíral o schůdky kočáru taženého dvěma velkými normanskými koňmi a poklidně hovořil s kýmsi uvnitř.

Jednalo se asi o dvacetiletou či dvaadvacetiletou ženu, jejíž hlavu rámovala dvířka kočáru. Už jsme se zmínili o tom, jak rychle dokázal d'Artagnan vštípit něčí podobu. Na první pohled zjistil, že je to žena mladá a krásná. Její krása vzbudila jeho pozornost hlavně proto, že v jižních krajích, na něž byl zvyklý, byla naprosto neobvyklá. Byla to bledá plavovláška, jejíž dlouhé a nakadeřené vlasy jí spadaly až na ramena. Měla velké unylé a modré oči, růžové rty a alabastrově bílé ruce. Velmi živě rozprávěla s neznámým mužem.

„Takže Jeho eminence mi nařizuje...“, říkala právě.

„Okamžitě se vrátit do Anglie a upozornit ji hned, jakmile vévoda opustí Londýn.“

„A další instrukce?“ zeptala se krásná cestovatelka.

„Jsou v téhle skříňce, ale otevřete ji až na druhém břehu Lamanšského kanálu.“

³¹ Postavu mylady přivedl na scénu Courtilz, aniž ji však konkrétně definoval. Na konci roku 1643 prý obývala stejný palác jako manželka anglického krále Karla I. Henrietta Bourbonská a patřila k jejím dvorním dámám. Na vztahu d'Artagnana a mylady je postaven celý Dumasův román. V tomto dobrodružství sehrál velkou roli jistý markýz de Vardes, což byla skutečná historická postava, ale pravděpodobně zasazená Dumasem do vymyšlené situace. Další důležitou postavu tohoto příběhu hraje dívka, které dal Dumas jméno Ketty. Vymyslel si toto všechno Courtilz, aniž by upřesnil, kde k tomu přišel? Nevíme, a zřejmě nikdy vědět nebudeme. Je pravda, že markýz de Vardes rovněž patřil k okruhu Henrietty Anglické, a je pravděpodobné, že Courtilz použil jako inspiraci nějakou anglickou biografii. Dumas pro svou mylady tedy použil za vzor Courtilzovu postavu z *Paměti*, ale určitě znal i existenci hraběnky de Carlisle, dcery hraběte Henriho z Northumberlandu, která přijela s manželem v květnu roku 1625 do Paříže. Pravděpodobně v té době ji Richelieu pověřil získáním královských přívěsků od Buckinghamu, ale o tom ještě bude řeč. My víme, že Dumas dal mylady jméno Charlotte Backsonová a její příběh prochází celým románem *Tři mušketýři*. Bez postavy mylady by celá zápletka neexistovala. A ještě dodejme, že v českých překladech se slovo mylady objevuje i s měkkým i, což je Dumasova verze a všechna francouzská vydání trvají na tvrdohlavě na milady (Courtilz dokonce používal prapodivný tvar mileidi). V poslední době se však v češtině používá anglický přepis s ypsilonem a tuto variantu přejímáme i my.

³² V roce 1254 vznikla z nařízení krále Ludvíka Svatého v Paříži jednotka nazvaná městská stráž a skládala se z čtyřiceti pěších seržantů a dvaceti ozbrojených jezdců. Zpočátku však zajišťovala pouze pořádek, zločiny spadaly pod královskou jurisdikci. Jindřich IV. rozšířil její povinnosti i na sledování drobných deliktů a jednotku podřídil přímo králi. Podle tohoto vzoru pak začaly podobné jednotky vznikat i v ostatních francouzských městech. Slovo *policie* se poprvé objevilo až v roce 1667, kdy byl královským ediktem jmenován velitel policie, pod něhož začaly spadat soudní a administrativní funkce.

„Dobře. A co budete dělat vy?“

„Já se vrátím do Paříže.“

„A toho drzého kluka nepotrestáte?“ zeptala se dáma.

Neznámý se chystal odpovědět, ale ve chvíli, kdy otevřel ústa, zjevil se ve dveřích hostince d'Artagnan, který všechno slyšel.

„Ten drzý kluk potrestá vás!“ vykřikl. „A doufám, že tentokrát mi neuniknete jako poprvé.“

„Že neuniknu?“ zeptal se neznámý a zamračil se.

„Ne. Předpokládám, že před ženou se utíkat neodvázíte!“

„Myslete na to, že sebemenší zdržení by mohlo všechno překazit!“ vykřikla mylady, když viděla, jak cizinec tasí zbraň.

„Máte pravdu!“ zvolal šlechtic. „Jeďte svým směrem, já pojedou svým.“

Pozdravil dámu úklonou hlavy a skočil na koně, zatímco kočí pobídl bičem spřežení. Kočár i jezdec se rozjeli každým opačným směrem.

„A co takhle zaplatit?“ zařval hostinský, jehož obdiv pro cizince se okamžitě proměnil v nejhlubší pohrdání, když viděl, jak se jeho host vzdaluje, aniž vyrovnal účet.

„Zaplať, chlape!“ křikl cizinec na svého sluhu a tryskem jel dál. Sluha hodil hospodskému k nohám dvě nebo tři stříbrné mince a vyrazil za svým pánem.

„Ach, zbabělče! Ach, bídáku! Ty nejsi žádný šlechtic,“ křičel d'Artagnan a rozběhl se za sluhou.

Byl však příliš slabý, aby zvládl takové vzrušení. Udělal sotva deset kroků, když mu začalo hučet v uších, začaly ho obestírat mrákoty a krev se mu vlila do hlavy. Uprostřed cesty upadl, ale dál křičel:

„Zbabělče! Zbabělče! Zbabělče!“

„Opravdu je to zbabělec,“ zabručel hospodský, který k němu přistoupil a pokusil se mu vlichotit jako volavka v bajce hlemýžďovi.³³

„Ano, zbabělec,“ zamumlal d'Artagnan. „Ale ona je krásná.“

„Jaká ona?“

„Mylady,“ zašeptal d'Artagnan.

A omdlel podruhé.

Ztrácím dva hosty, ale to je fuk, jeden mi zůstal, řekl si hospodský. Tenhle tu určitě aspoň pár dnů zůstane. Jedenáct écus mám vyděláno.

Víme, že přesně tuhle sumu měl d'Artagnan ve svém měšci.³⁴

Hospodský počítal s tím, že chlapec bude marodit jedenáct dní, což dělalo jeden écu denně. Ale se svým hostem se přepočítal. Nazítří ráno vstal d'Artagnan v pět hodin, bez pomoci sešel dolů do kuchyně a požádal o víno, olej a rozmarýn (a o další

³³ Narážka na La Fontainovu bajku *Volavka, dívka z Knihy VII. jeho Bajek*.

³⁴ Tak kolik vlastně měl pan d'Artagnan ve svém měšci?



přísady, jejichž seznam nemám) a s matčíným receptem v ruce vyrobil mast, kterou namazal všechny své rány a zase si je zavázal, aniž k tomu potřeboval nějakého lékaře. Bezpochyby díky účinnosti cikánčiny masti a pravděpodobně také díky tomu, že nepožádal o zásah nějakého lékaře, ještě též večer vstal z postele a následující den už byl skoro vyléčen.

Jenomže když chtěl zaplatit za rozmarýn, olej a víno, což byla jeho jediná útrata, protože jinak vůbec nic nesnědl – zato jeho kůň, jak aspoň tvrdil hostinský, sežral třikrát víc, než by člověk podle jeho velikosti předpokládal –, našel sice v kapse měšec z odřené sametové látky a v něm jedenáct écus, ale dopis pro pana de Trévillu zmizel.

Mladík ho trpělivě hledal. Nejmíň dvacetkrát obrátil všechny kapsy a kapsičky naruby, několikrát prohledal cestovní vak, neustále zavíral a otvíral měšec, ale když se přesvědčil, že dopis je skutečně pryč, dostal třetí záchvat vzteku a málem

musel znovu použít aromatizovaný olej a víno. Když totiž hospodský viděl, jak se rozčiluje a křičí, že všechno rozmlátí, pokud se dopis nenajde, popadl píku, jeho žena násadu od koštěte a jeho pacholci hole, které jim posloužily už předevčírem.

„Můj doporučující dopis!“ křičel d’Artagnan, „můj doporučující dopis! *Sangdieu*! Vraťte mi ho, nebo vás všechny nabodnu na meč jako strnady!“

Okolnosti byly ovšem bohužel proti tomu, aby mohl svou hrozbu uskutečnit. Jak už jsme řekli, jeho meč byl při prvním boji přeražen vejpůl, na což d’Artagnan úplně zapomněl. A tak se stalo, že když chtěl skutečně tasit, zjistil, že v ruce drží jen kousek meče, asi osm nebo deset palců dlouhý, který mu předtím hospodský pečlivě zastrčil zpátky do pochvy. Co se týče druhého kusu, hospodský ho zabavil, aby z něj mohl vyrobit kuchyňskou špikovačku.

Nicméně toto zklamání by mladíkův vztek pravděpodobně nezastavilo, kdyby si hospodský neuvědomil, že hostův požadavek je naprosto ospravedlnitelný. Sklonil proto kopí a řekl:

„Opravdu, kde je ten dopis?“

„Ano, kde je ten dopis,“ zařval d’Artagnan. „Varuju vás. Ten dopis je pro pana de Tréville a musí se najít. Jestli se nenajde, přijde si pro něj pan de Tréville osobně.“

Tato hrozba hospodského nadobro vyděsila. Po králi a panu kardinálovi bylo jméno pana de Tréville třetí nejcitovanější jméno, které si opakovali jak vojáci, tak dokonce i měšťané. Existoval samozřejmě ještě otec Joseph, to je pravda, ale jeho jméno se vždycky vyslovovalo jen šepem, protože šedá eminence, jak se tomuto kardinálovu důvěrníkovi říkalo, budila všude hrůzu.³⁵

A tak hospodský odhodil kopí a přikázal ženě, aby udělala totéž s násadou na koště, a pacholkům s holemi. Sám šel příkladem a pustil se do hledání dopisu.

„Bylo v tom dopisu něco cenného?“ zeptal se po chvilce marného pátrání.

„To bych řekl!“ zvolal Gaskoňec, který počítal, že mu dopis otevře cestu ke dvoru. „Bylo v něm celé moje bohatství!“

„Nějaké španělské poukázky?“ zeptal se hospodský znepokojeně.

³⁵ Ačkoliv otec Joseph nemá s naším příběhem nic společného, jednalo se o tak zajímavou osobnost, že si ji aspoň stručně připomeňme. Jmenoval se François Leclerc du Tremblay (1577–1638), ale obecně byl nazýván Šedou eminencí. Patřil k řádu kapucínů a zastával řadu významných církevních funkcí. Kardinál Richelieu ho považoval za jednoho z nejbližších spolupracovníků a důvěrníků. Svěřoval mu důležitá diplomatická poslání, zejména ve vztahu k Německu. Až do své smrti patřil k nejvlivnějším mužům Francie a pravděpodobně by v úřadu kardinála Richelieua i nahradil, kdyby nezemřel o čtyři roky dřív než on.

„Poukázky na soukromý poklad Jeho Veličenstva,“ odpověděl d'Artagnan, který doufal, že se díky tomuto dopisu dostane do králových služeb, a proto věřil, že nelže, když odpověděl poněkud směle.

„U všech všudy!“ zvolal hospodský zoufale.

„Ale to je fuk,“ pokračoval d'Artagnan s pravou gaskoňskou drzostí, „na penězích mi nesejde. Ale ten dopis pro mě znamenal všechno. Radši bych přišel o tisíc pistolí, než o ten list.“

Málem řekl dvacet tisíc, ale zabránil mu v tom jakýsi mladický ostych.

Hospodský se už viděl ztracený, jestli nic nenajde. Najednou se mu však v hlavě rozsvítilo.

„Ten dopis se vůbec neztratil!“ vykřikl.

„Ach!“ zvolal s úlevou d'Artagnan.

„Ne. Ukradl vám ho.“

„Ukradl? A kdo?“

„Ten šlechtic ze včerejška. Šel do kuchyně, kde byl váš kabátec. Zůstal tam sám. Vsadil bych se, že ten dopis ukradl on!“

„Myslíte?“ zeptal se d'Artagnan pochybovačně. Velmi dobře znal osobní obsah dopisu a nevěděl, jaký by mohl mít význam pro někoho jiného. Žádný sluha, žádný z přítomných cestujících by držení tohoto listu nic nezískal.

„Říkáte tedy, že podezříváte toho nestoudného šlechtice?“ pokračoval d'Artagnan.

„Jsem si tím jist,“ odpověděl hospodský. „Když jsem mu oznámil, že vaše milost je chráněncem pana de Tréville a že máte pro tohoto významného šlechtice dokonce dopis, zeptal se mě, kde ten dopis je a okamžitě pospíchal do kuchyně, protože věděl, že tam leží váš kabátec.“

„Takže je to zloděj,“ řekl d'Artagnan. „Budu si na něj stěžovat panu de Tréville a pan de Tréville si bude stěžovat u krále.“

Pak vytáhl důstojně z kapsy dva écus a dal je hospodskému, který ho s kloubkem v ruce vyprovodil až ke dveřím. Potom vsedl na svého žlutého koně, jenž bez nehod dojel až k bráně Saint-Antoine³⁶ v Paříži, kde ho jeho majitel prodal za tři écus, což byla spousta peněz vzhledem k tomu, že ho d'Artagnan na poslední části cesty málem uštvál. Koňský handlíř před mladíkem neskrýval, že tuhle velkou sumu zaplatil jen kvůli jeho originální barvě.

³⁶ Původní brána Saint-Antoine stávala od 12. do 15. století v rue Saint-Antoine nedaleko Pantheonu, přibližně v místech, kde se dnes nachází Lyceum Karla Velikého. V době vlády krále Jindřicha II. byla přenesena na začátek ulice Faubourg Saint-Antoine, jež se nacházela v bezprostřední blízkosti Bastily, a později zcela zanikla v zástavbě Paříže. Ví bůh, proč Dumas nechal d'Artagnana přijet právě tudy. Protože přijížděl od jihozápadu, logičtější by bylo, kdyby projel buď branou Saint-Jacques nebo Saint-Michel. Obě brány za d'Artagnanova života ještě existovaly a náš chrabrá rytíř je měl na trase z Meungu nejbliž. Aby se dostal k bráně Saint-Antoine, musel zbytečně objet půlku města.



D'Artagnan tedy vstoupil do Paříže pěšky, s cestovním vakem v podpaží. Chodil tak dlouho, dokud nenašel pokoj, který odpovídal jeho finančním možnostem. Byla to jakási podkrovní mansarda, nacházející se v rue des Fossoyeurs³⁷ poblíž Lucemburského paláce.

Jakmile se ubytoval, strávil zbytek dne našíváním prýmků na kabátec, které mu matka vystříhala ze skoro nového otcova kabátce a potají mu je dala. Pak šel na nábreží Ferraille³⁸ a nechal si spravit meč. Odtamtud zamířil do Louvru a prvního mušketýra, kterého potkal, se zeptal, kde leží palác pana de Tréville. Palác se nacházel v rue du Vieux-Colombier,³⁹ tedy skoro v sousedství bytu, který

³⁷ Ulice Hrobníků, rue des Fossoyeurs, spojující rue de Vaugirard se zadním traktem kostela svatého Sulpicia, dostala své jméno proto, že v ní povětšinou bydleli hrobníci z nedalekého hřbitova. Hřbitov už dávno neexistuje, ale ulice si dodnes zachovala původní dispozici, jen se od roku 1806 jmenuje rue Servandoni. Jméno dostala po architektu Jérômu Servandonim, jenž v roce 1735 postavil hlavní portál kostela svatého Sulpicia. Courtillz popisuje, že dům, v němž se d'Artagnan ubytoval, měl ve vývěsním štítu dřevěnou lodní příď. V přízemí byla kuželkárna a vedly odtamtud dveře do sousední rue Férou. Není bez zajímavosti, že kostel svatého Sulpicia, který stále stojí v bezprostřední blízkosti někdejšího d'Artagnanova bydliště, sehrál jednu z nejvýznamnějších rolí i v dalším velkém románu, v Brownově *Siffre mistra Leonarda*.

³⁸ Nábreží Ferraille neboli Železářské se dnes jmenuje quai de la Mégisserie a spojuje náměstí du Châtelet s mostem Pont-Neuf. Železářské se mu říkalo proto, že se tady v době vlády Karla V. usadili obchodníci se starým železem.

³⁹ Rue du Vieux-Colombier dodnes spojuje náměstí Saint-Sulpice s náměstím Croix-Rouge. Problémem ovšem je, že palác pana de Tréville tady nikdy nestál a že si Dumas jeho zdejší podobu úplně vymyslel. Ve skutečnosti měl pan de Tréville palác, jenž stával naproti Lucemburskému paláci na rohu rue de Vaugirard a de Condé přibližně v místech, kde až do roku 1938 existovala jedna z nejproslulejších pařížských restaurací Foyot.

si d'Artagnan pronajal. Tato okolnost mu připadala jako dobré znamení, že jeho cesta skončí dobře.

Pak, spokojený tím, jak se zachoval v Meungu, aniž si měl co vyčítat v minulosti, plný důvěry v přítomnost a nadějí pro budoucnost, si šel lehnout a usnul spánkem spravedlivých.

Spal dobře jako správný venkovan a probudil se až v devět. Potom vstal a vypravil se k panu de Tréville, jenž byl podle otcova tvrzení třetí největší osobností v celém království.

II. PŘEDPOKOJ PANA DE TRÉVILLE⁴⁰

Pan de Troisville, jak se jeho rodina nazývala v Gaskoňsku, neboli pan de Tréville, jak sám sebe přejmenoval v Paříži, skutečně začínal jako d'Artagnan, to znamená bez peněz, ale s velkou dávkou odvahy a ducha a se schopnostmi, které způsobují, že i ten nejchudší a nejbezvýznamnější gaskoňský šlechtic dostane ve svých nadějích z otcovského dědictví mnohem větší bohatství než ten nejbohatší šlechtic z Périgordu⁴¹ nebo Berry⁴² ve skutečnosti. Jeho drzá udatnost a jeho ještě mnohem drzejší štěstí v dobách, kdy rány padaly jako krupobití, mu pomohly vyvíhnout se až na vrcholek onoho přetěžko zdolatelného žebříku, jemuž se říká dvorská přízeň. Dostal se tam tak, že přeskakoval i čtyři příčle najednou.

Byl přítelem královým, jenž, jak každý ví, velice uctíval památku svého otce Jindřicha IV. Otec pana de Tréville Jindřichovi věrně sloužil v bojích proti Lize.⁴³ A protože Béarnan⁴⁴ nikdy neměl dostatek peněz – chyběly mu celý život, a tak své dluhy platil jedinou věcí, kterou si nikdy nemusel půjčovat, a sice svým důvtipem –, udělil panu de Tréville po návratu do Paříže právo vzít si do erbu zlatého lva v rudém poli s heslem *Fidelis et fortis*. Pro čest to znamenalo hodně, pro pohodlný život málo. A tak když slavný Jindřichův druh zemřel, odkázal svému synovi jako jediné dědictví svůj meč a heslo. Díky tomuto dvojímu daru a jménu bez poskvrnky, které ho provázelo, byl pan de Tréville vpuštěn do domu mladého

⁴⁰ Druhou kapitolu si Dumas opět vypůjčil od Courtilze. V Courtilzově podání však byli Athos, Porthos a Aramis bratři, což neplatilo ani ve skutečnosti, ani u Dumase. U Courtilze rovněž existuje jiné pořadí konfliktu a jiné důvody, proč mělo dojít k souboji. Dumas Courtilzův stručný popis této události rozvinul a dodal jí patřičnou dramatickост.

⁴¹ Hrabství Périgord nebo Perigorskdo bylo historické území, které přibližně kopírovalo dnešní departement Dordogne v Akvitánii a nacházelo se v jihozápadní Francii, poblíž Bordeaux. Hovořilo se tam okcitanšsky, což byl románský jazyk, jímž se mluvilo nejen v části jižní Francie, ale také ve Španělsku, Itálii a Monaku. Zpočátku Perigorskdo patřilo vévodovi Orleánskému, pak se v jeho držení vystřídal kdekdo, včetně navarrského krále Jindřicha IV.

⁴² Vévodství Berry (někdy také Berri) bylo historické území v centrální Francii, ležící jižně od Paříže. Jeho hlavním městem bylo Bourges. Proslavilo se zejména svým zemědělstvím a gastronomií. Dodnes se tu vyrábějí skvělé sýry a paštiky a sancerrské víno patřilo už na počátku 17. století k nejoblíbenějším a dováželo se v hojně míře i do Paříže.

⁴³ Události spjaté s Katolickou nebo také Svatou ligou, jak se jí říkalo, se sice bezprostředně našeho příběhu netýkají, přesto však předznamenaly všechno, co se na počátku 17. století odehrálo, a zasáhly, byť nepřímo, i do života pana d'Artagnana. Souvisely s náboženskými střety a válkami, které Francii zmítaly už někdy od roku 1520. Konflikt mezi katolíky a protestanty, jehož součástí byl i masakr o Bartolomějské noci v roce 1572, pak vyvrcholil zejména v době nerozhodné vlády krále Jindřicha III., který se ocitl v soukolí dvou soupeřících stran, kdy na jedné straně stála protestantská šlechta v čele s rodem Bourbonů a na druhé katolíci, představovaní zejména pány de Guise a lotrinskými princí. Katolická liga byla ustavena 31. března 1585 v Péronne prohlášením, v němž katolická strana žádala zavedení jednotného náboženství a pravidelné svolávání generálních stavů. Do čela Ligy se postavil syn někdejšího druha krále Jindřicha II. Františka de Guise Jindřich, řečený Balafre, Zjizvený. Ke Katolické lize se připojila i řada měst a pak i velké územní celky. Guisovi se dokonce podařilo obsadit Paříž a přinutit Jindřicha III. k útěku do Chartres. Král byl nucen podepsat s katolíky smír a svolat generální stavy do Blois. Rozhodl se však k radikálnímu kroku. Nechal Jindřicha de Guise zavraždit a vzápětí pozatýkal čelní představitele Ligy, Guisova bratra, kardinála Lotrinského (nechal ho dokonce popravit), lyonského arcibiskupa, kardinála de Bourbon, Guisova syna prince de Joinville a další. Zásah proti Lize však vyvolal všeobecné povstání a vedl až k vraždě Jindřicha III.

⁴⁴ Tak se Jindřichovi IV. říkalo.

krále, kterému tak dobře sloužil svým mečem a byl tak věrný svému heslu, že Ludvík XIII., jeden z nejlepších šermířů království, vždycky říkal, že kdyby měl přítele a ten by se musel bít v souboji, poradil by mu, aby si vzal za sekundanta jeho anebo pana de Trévillu a možná v opačném pořadí.

A tak byl Ludvík XIII. skutečně panu de Trévillu nakloněn. Královská náklonnost je sice sobecká, to je pravda, ale pořád je to náklonnost. V těch nešťastných dobách se všichni velice snažili obklopit se muži s charakterem pana de Trévillu. Leckdo si mohl ke svému jménu přidat jméno „silný“, což byla druhá část hesla pana de Trévillu, ale jen málo šlechticů se mohlo chlubit přívlastkem „věrný“, což byla jeho první část. Trévillu byl jeden z posledních. Měl výjimečné organizační schopnosti, byl inteligentní, slepě poslušný jako věrný pes, měl bystré oko a rychlou ruku. Tím okem dokázal rozpoznat, je-li král s někým nepokojený, a ruku používal k tomu, aby dolehla na toho, kdo upadl v nemilost, ať už to byl Besme, Maurevers, Poltrot de Méré nebo Vitry.⁴⁵ A pokud k tomu ještě nedostal příležitost, bedlivě na ni číhal a v duchu si svatosvatě slíbil, že ji popadne za pačesy, jakmile se mu jen naskytně. Proto Ludvík XIII. jmenoval pana de Trévillu kapitánem svých mušketýrů, kteří byli svou oddaností nebo spíš fanatismem pro Ludvíka XIII. tím, čím byla pro Jindřicha III. jeho tělesná stráž a pro Ludvíka XI. skotská garda.⁴⁶

V tomto ohledu kardinál za králem nezaostával. Když tento druhý nebo spíš první král Francie viděl, jakou elitou se Ludvík III. obklopil, toužil také po svojí gardě. Měl tedy rovněž své mušketýry jako Ludvík III. A tito dva mocní rivalové do svých služeb najímali po celé Francii, a dokonce i v cizině ty nejlepší muže, kteří se proslavili zručností, s jakou ovládali své meče. A když spolu Richelieu a Ludvík XIII. hráli večer šachy,⁴⁷ často se hádali, či služebníci mají větší zásluhy. Oba vychvalovali chování a odvahu svých vojáků, nahlas brojili proti soubojům a rvačkám, potají však své muže podněcovali proti sobě a prožívali skutečnou bolest z proher nebo radost z jejich

⁴⁵ Všichni jmenovaní pánové se smutně proslavili jako vrahové. Maurevers a Besme – mimochodem, pocházel z Čech a původně se jmenoval Karel z Janovic – zavraždili o Bartolomějské noci vůdce protestantské strany admirála Colignyho, Poltrot de Méré byl protestant, jenž při obléhání Orléansu zavraždil v roce 1563 hlavu katolíků Františka de Guise, a baron, markýz a posléze i vévoda de Vitry byl velitelem královské tělesné stráže, která dostala na starost vraždu Conciniho, k níž došlo v roce 1617 na cestě do Louvru.

⁴⁶ Počátky skotské gardy sahají do roku 1418, kdy John Stuart poslal své vojáky na pomoc dauphinu Karlovi, z něhož se stal král Karel VII. Oficiálně však byla skotská garda založena roku 1441 a existovala až do roku 1791, kdy byli její příslušníci zmasakrováni během revoluce.

⁴⁷ Ačkoliv vznik šachů asi zůstane navždy nevyjasněný, faktem zůstává, že tato desková hra se od 15. století šířila Evropou jako lavina a že se stala módou na mnoha královských dvorech. Stala se součástí šlechtické kultury, používala se jako výuka válečné strategie, a ne nadarmo se jí začalo říkat „královská hra“. Nejstarší tištěná šachová kniha s názvem *Opakování lásky a umění hry v šachy* (*Repetición de amores y arte de ajedrez*) vyšla ve španělské Salamance v roce 1497 a jejím autorem byl kněz Luis Ramirez de Lucena. Není divu, že se o hře zmiňuje i Dumas ve svých *Třech mušketýrech*. Za jeho života se totiž Francie stala centrem světového šachu a pařížská kavárna Café de la Régence, jedna z nejstarších pařížských kaváren otevřená už roku 1670, jež se několikrát stěhovala, až se v roce 1854 usídlila v čísle 161 v rue Saint-Honoré nedaleko Louvru a existovala tam až do roku 1910, vychovala takové mistry, jako byl François-André Danican Philidor nebo Louis-Charles Mahé de La Bourdonnais, kteří tuto hru navždy ovlivnili svými moderními postupy.

vítězství. Tak to aspoň popisují *Paměti* jednoho z mužů, který takových pár proher a řadu vítězství zažil.⁴⁸

Tréville si uvědomoval tuto slabou stránku svého pána a právě této své obratnosti vděčil za dlouhou a trvalou královu přízeň, o němž bylo známo, že svým přátelům bůhvíjak věrný není. Pořádal přehlídky svých mušketýrů před kardinálem Armandem Duplessisem s tak potměšilým výrazem, že se Jeho Eminenci vzteky ježil její šedivý knír. Tréville velmi dobře ovládal válečné umění té doby, kdy vojsko nežilo na útraty svých nepřátel, ale svých krajanů. Jeho vojáci byli opravdoví ďablové, kteří neposlouchali nikoho jiného než jeho.

Královští mušketýři nebo spíš mušketýři pana de Trévilles se v rozhalených košilích, opilí a hádavi toulali po hospodách, ulicích, promenádách a při veřejných hrách, hlasitě křičeli, nakrucovali si kníry, řinčeli meči a s radostí se pouštěli do půtek s gardisty pana kardinála, když na ně někde narazili. V takovém případě se předháněli v žertování a okamžitě na ulici tasili. Některé z nich zabili, ale jejich jistota spočívala v tom, že budou oplakáváni a pomstěni. A také často zabíjeli, avšak dobře věděli, že neshnijí ve vězení, neboť pan de Tréville je odtamtud vždycky dostal. Pan de Tréville byl těmito muži opěvován ve všech tóninách. Zbožňovali ho, ale zároveň, ačkoliv to byli všeho schopní šibeničníci, se před ním třásli jako žáckové před učitelem a byli připraveni zemřít, aby smyli i sebemenší výčitku.

Pan de Tréville používal tuto mocnou páku za prvé ve prospěch krále a jeho přátel a za druhé ve prospěch svůj a svých přátel. Ostatně, v žádných *Pamětech* té doby, ať je napsal kdokoli, nebylo proti tomuto čestnému šlechtici vzneseno žádné obvinění, a to ani jeho nepřáteli – a že jich měl mezi muži pera i meče požehnaně. Nikde nenajdeme žádnou zmínku o tom, že by si nechal zaplatit za pomoc svých fanatických stoupenců. Ačkoliv se svým talentem vyrovnal největším intrikánům své doby, zůstal čestným mužem. Ba co víc, přes všechny bitky, po nichž člověku ztěžknou boky, po všech únavných vojenských cvičeních zůstal elegantním švihákem, uměl se vybraně dvořit dámám a patřil k nejlepším řečníkům své doby. O jeho úspěších u žen se mluvilo stejně, jako se kdysi mluvilo o úspěších Bassompierových,⁴⁹ a to už je co říci. Kapitána mušketýrů zkrátka obdivovali, báli se ho a milovali, což je vrcholem lidského štěstí.

⁴⁸ Dumas se tady odvolává přímo na Courtilze a jeho *Paměti*, v nichž autor píše: „Mezi kompaniemi mušketýrů a gardou pana kardinála vládla taková řevnivost, že neuplynul den, aby se do sebe nepustily. Překvapivé bylo, že jejich velitelé, stržení odvahou, se vždycky střetávali dříve než jejich muži. Kardinál využíval každé příležitosti k vychvalování udatnosti svých gardistů a král se ji snažil zpochybnit, protože si dobře uvědomoval, že Jeho Eminence myslí jen na to, jak svou kompanii povýšit nad tu jeho.“

⁴⁹ François de Bestein nebo de Bassompierre (1579–1646) byl velitelem švýcarské gardy a francouzským maršálem. V králových službách působil jako zvláštní vyslanec v Anglii, Španělsku a Švýcarsku. Patřil k nejbližším druhům krále Jindřicha IV. a kromě hrdinských skutků se proslavil také řadou milostných dobrodružství, které popsal ve svých *Pamětech*. Jeho jméno bylo u francouzského dvora symbolem galantnosti a mužnosti. Ještě se s ním v našem příběhu setkáme.

Ludvík XIV. zastínil svou královskou září všechny hvězdy svého dvora, ale jako *Nec pluribus impar*⁵⁰ ponechával každému ze svých favoritů jeho osobní lesk a všem dvořanům jejich individuální cenu. Kromě ranní audience u krále a kardinála se v Paříži konalo dalších dvě stě vyhledávaných ranních audiencí. A ranní audience u pana de Tréville patřila mezi nimi k nejvyhledávanějším.

Nádvoří jeho paláce v rue du Vieux-Colombier připomínalo vojenský tábor a bylo tu živo v létě už od šesti a v zimě od osmi hodin. Neustále se tu promenovalo padesát až šedesát mušketýrů se zbraněmi v pohotovosti a připravených na všechno, jako by chtěli stavět na odív svůj počet. Po velkém schodišti, na jehož místě by se dnes dal postavit celý dům, neustále vystupovali a sestupovali ti, kteří se ucházeli o přízeň pana de Tréville, venkovští šlechtici, kteří přijeli do Paříže celí dychtiví, aby mohli vstoupit do jeho služeb, a vystrojení sluhové přinášející panu de Tréville vzkazy od svých pánů. V předpokoji na dlouhých okrouhlých lavicích seděli vyvolení, tedy ti, kteří sem byli pozvaní. Pan de Tréville přijímal návštěvy ve svém kabinetu sousedícím s tímto předpokojem, poslouchal stížnosti a vydával rozkazy. A kdyby chtěl, podobně jako v Louvru král, vykonat přehlídku svých mužů ve zbrani, stačilo mu vyjít na balkon.

Ten den, kdy sem přišel d'Artagnan, se tu shromáždil impozantní dav, zejména pro venkovana, který teprve dorazil do Paříže. Ovšem je pravda, že tento venkovan byl Gaskoněk a že zejména v té době měli d'Artagnanovi krajané pověst lidí, kteří se nenechají jen tak vyvést z míry. Jakmile totiž člověk prošel těžkými vraty, pobitými dlouhými hřeby s čtverhrannými hlavicemi, ocitl se v davu ozbrojených mužů, kteří se procházeli po nádvoří, volali na sebe, hádali se a hráli nejrůznější hry. Aby si někdo dokázal prorazit cestu tímto vířícím a hlučícím zástupem, musel být buď důstojník, vysoký šlechtic nebo krásná žena.

Do této vřavy a zmatku vpadl náš mladík s bušícím srdcem. Dlouhý rapír si přitiskl k hubeným nohám, rukou přidržel okraj svého plstěného klobouku a rozpačitě se usmíval jako venkovan, který se chce chovat slušně. Když se prodral davem, mohl se svobodněji nadechnout, ale jakmile se otočil, aby se na něj podíval, poprvé v životě si připadal směšný, ačkoliv měl o sobě poměrně vysoké mínění.

Když došel ke schodišti, bylo to ještě horší. Na prvních schodech stáli čtyři mušketýři a bavili se, za chvíli povím jak. Na odpočívadle bylo asi deset či dvanáct jejich druhů a čekalo, až na ně přijde řada.

Jeden z těch čtyř mušketýrů stál na nejvyšším schodu, v ruce držel meč a těm zbývajícím třem bránil nebo se aspoň snažil zabránit jim vystoupit nahoru.

⁵⁰ Ludvík XIV. měl ve znaku slunce a heslo *Nec pluribus impar*, Nadřazený všem.

Zmiňovaní tři s ním velmi zručně šermovali. D'Artagnan si ze začátku myslel, že mají šermířské rapíry⁵¹ chráněné na špičkách gumovými knoflíky, ale podle škrábanců si velmi brzy uvědomil, že jsou naopak ostré a pořádně nabroušené. Kdykoliv zbraň někoho škrábla, bavili se tím nejen diváci, ale i všichni zúčastnění.

Ten, který stál na nejvyšším schodu, držel své protivníky v uctivé vzdálenosti. Diváci kolem nich vytvořili kruh. Podmínkou souboje bylo, že každý, kdo dostane ránu, přenechá svoje místo u audience ve prospěch vítěze. Během pěti minut byli zasaženi tři: jeden na zápěstí, druhý na bradě a třetí na uchu. Všechny tři rány zasadil mušketýr stojící nahoře, sám neměl ani škrábnutí. Díky své obratnosti se na audienci posunul o tři místa dopředu.

Náš mladý cestovatel se hned tak něčemu nedivil, ale tahle hra ho překvapila. Ve svém rodném kraji, kde není o horké hlavy nikdy nouze, viděl víc než pouhé náznaky soubojů, ale vskutku gaskoňský kousek těchto tří mušketýrů mu připadal nejsilnější, jaký kdy v životě viděl, a to včetně Gaskoňska. Jako by se rázem přenesl do slavné země obrů, z nichž měl Gulliver⁵² takový strach. A to jistě nebylo zdaleka všechno, zbývalo odpočívadlo a předpokoj.

Na odpočívadle se už nebojovalo, ale vyprávěly se tam historky o ženách a v předpokoji historky z královského dvora. Na odpočívadle se d'Artagnan červenal, v předpokoji se chvěl. Jeho bohatá a přelétavá fantazie z něj v Gaskoňsku činila obávaného dobyvatele mladých komorných, a dokonce i několika mladých paniček, ale ani v tom největším poblouznění si nikdy neměl představit ani polovinu těchto úžasných milostných pletek a galantních dobrodružství, jejichž pikantní příchuť ještě zvyšovala řada nejznámějších jmen a naprosto odhalených detailů. Ale pokud byly jeho dobré mravy na odpočívadle šokovány, v předpokoji utrpěla ránu jeho úcta ke kardinálovi. Ke svému velkému údivu slyšel d'Artagnan hlasitou kritiku jeho politiky, před níž se trásla celá Evropa. Ušetřen nezůstal ani kardinálův soukromý život, ačkoliv spousta vysoce postavených a mocných šlechticů už na podobnou kritiku doplatila. Tady však byl tento velký muž, kterého si tolik vážil pan d'Artagnan otec, terčem posměchu mušketýrů pana de Tréville. Smáli se jeho křivým nohám a ohnutým zádům. Někteří zpívali satirické popěvky o jeho

⁵¹ Rapír byl běžnou a oblíbenou sečnou a bodnou zbraní, která se v Evropě rozšířila od konce 16. století. Vyznačovala se tím, že jílec poskytoval dostatečnou ochranu ukazováku a jeho čepel byla úzká a lehká, na rozdíl od kordu však přece jen těžší, dvousečná, s kosočtvercovým profilem a robustní špičkou. Dumas se ovšem nijak nezdržoval popisem. Zbraň nazývá v originálu buď *la rapière*, rapír, nebo *l'épée*, kord. Občas volil i obecné označení *meč*. Zvažte sami, čím zrovna mušketýři šermovali.

⁵² *Gulliverovy cesty* anglického spisovatele Jonathana Swifta, které dobře známe i u nás z mnoha vydání, vyšly francouzsky poprvé v roce 1726 v překladu abbého Pierra-Françoise Guyota Desfontainese (1685–1745). V zemi obrů zvané Brobdingnag prožil Samuel Gulliver své druhé dobrodružství. Dumas Swiftovu knihu miloval.



milence paní d'Aiguillon a o jeho neteři paní de Combalet.⁵³ Jiní se smlouvali proti kardinálovým pážatům a gardistům a to, co na ně chystali, připadalo d'Artagnanovi naprosto zruční a nemožné.

⁵³ Tohle je drobnost, která opět svědčí o Dumasově ledabylém nakládání s historickými fakty. Dámy, které tu pan spisovatel cituje, totiž nebyly ve skutečnosti dvě, ale jedná se o jednu a tutéž ženu. Jmenovala se Marie-Madeleine de Vignerot, která se honosila ještě titulem paní de Combalet a vévodkyně d'Aiguillon (kolem roku 1604–1675). Její otec, René de Vignerot, se oženil s Françoise de Richelieu, jednou ze dvou sester pana kardinála, takže jejich dcera byla skutečně Richelieuova neteř. Provádala se za pana de Combalet, který však vzápětí padl při obléhání Montauban, a znovu se provdala za vévodu d'Aiguillon. Po pět let patřila mezi dvorní dámy druhé manželky Jindřicha IV. Marie Medicejské. Její milostné pletky se strýčkem Richelieuem jsou sice pravděpodobné, ale nikoli prokázané.



Nicméně pokud se občas v rozhovoru objevilo královovo jméno, jako by všechna ta drzá ústa najednou ucpal nějaký roubík. V takovém případě se mušketýři rozhlíželi kolem sebe, jako kdyby se báli, že jejich pomluvy doletí skrz dveře až k uším pana de Trévilles. Jakmile se ovšem rozhovor stočil zpátky k Jeho Eminenci, znovu vypukl smích a na světlo Boží se dostávaly všechny kardinálovsky skutky.

Tohle jsou určitě lidé, kteří budou zatčeni, uvrženi do Bastily a pověšeni, pomyslel si d'Artagnan s hrůzou. A já s nimi, protože je poslouchám, a všichni mě budou považovat za jejich komplice.

Co by tomu řekl můj otec, který má kardinála v takové úctě, kdyby mě viděl ve společnosti takových pohanů?

Nemusíme snad zdůrazňovat, že se d'Artagnan neodvážil do rozhovoru zasáhnout, jen všechno pozoroval s očima dokořán, napínal uši a zapojoval všech svých pět smyslů, aby mu nic neuteklo. A navzdory rodičovským radám cítil, že ho takové postoje lákají. Jeho instinkt mu napovídal, aby spíš chválil, než odsuzoval věci, které se tu děly.

Ale protože pro dav dvořanů pana de Trévilles byl naprostým cizincem a objevil se tady vůbec poprvé, zeptali se ho, co si přeje. Odpověděl velmi poníženě, řekl své jméno, odvolal se na svého slavného krajana a požádal komorníka, který mu tuto otázku položil, aby poprosil pana de Trévilles o slyšení, což mu bylo velkomyslně přislíbeno.

Mezitím se d'Artagnan trochu vzpamatoval ze svého prvotního úžasu a měl teď čas prohlédnout si jednotlivé muže a jejich oblečení.

Středem nejživější skupiny byl mušketýr vysoké postavy a pyšné tváře. Měl na sobě podivný oblek, který přitahoval všeobecnou pozornost. Pro tuto chvíli si nevzal uniformu, což v té době malé svobody, ale mnohem větší nezávislosti

nebylo nijak povinné, ale blankytně modrý přiléhavý kabátec, sice trochu obnošený a odřený, ale přes něj měl nádherný zlatem vyšíváný pás, který se třpytil jako hladina vody ve slunci. Dlouhý plášť z červeného sametu mu splýval z ramenou, takže krásný pás byl vidět jen zepředu.⁵⁴ Visel na něm obrovitý rapír.

Tento mušketýr se právě vrátil ze služby, stěžoval si, že nastydl, a občas afektovaně pokašlával. Proto prý si také vzal ten plášť, říkal. Zatímco zvysoka mluvil, nakrucoval si knír. Všichni s nadšením jeho pás obdivovali a d'Artagnan ještě víc než ostatní.

„Co chcete, teď je to v módě,“ řekl mušketýr. „Já vím, že je to šílené, ale je to v módě. A pak, musím přece nějak utratit peníze ze svého dědictví.“

„Jenom nám nechtěj namluvit, Porthosi, že jsi ten pás dostal díky otcovské štědrosti!“ zvolal jeden z přítomných. „Dala ti ho ta dáma v závoji, se kterou jsem tě tuhle v neděli potkal u brány Saint-Honoré.“⁵⁵

„Ne, přísahám na šlechtickou čest, že ne. Koupil jsem si ho sám za svoje vlastní peníze,“ odpověděl muž, kterého oslovovali jménem Porthos.⁵⁶

„Ano, jako já jsem si koupil tenhle nový měšec za peníze, které mi strčila moje milenka do toho starého,“ pravil jiný mušketýr.

„Opravdu,“ řekl Porthos. „Důkazem je, že jsem za něj dal dvanáct pistolí.“

Obdiv ještě vzrostl, ačkoliv pochybnosti ještě zcela nevymizely.

„Je to tak, Aramisi?“ zeptal se Porthos a otočil se k dalšímu mušketýrovi.

Muž, jehož Porthos oslovil jménem Aramis,⁵⁷ byl jeho naprostým opakem. Jednalo se o mladého, sotva dvaadvacetiletého či třiaadvacetiletého muže s naivním

⁵⁴ Půvabná historka s Porthosovým pásem se objevuje i u Courtilze, ale ten jeho vlastnictví přisoudil panu de Besmeux.

⁵⁵ V historii Paříže existovaly tři brány tohoto jména. Ta nejstarší byla postavena už za vlády Filipa Augusta a stávala v prostoru dnešní ulice de l'Oratoire, jež se nachází poblíž Louvru. Druhá stávala poblíž místa, kde se dnes nachází budova Comédie Française a byla zbořena v roce 1636, když byla v systému nového městského opevnění postavena třetí přibližně v místech, kde na náměstí de la Concorde ústí rue Royale. Mušketýři tedy beze vši pochybností diskutovali o té druhé, jejíž stopy však dnes už v Paříži nenajdeme.

⁵⁶ Porthos je skutečná historická postava. Narodil v Pau v jihofrancouzské provincii Béarn v roce 1617 v protestantské rodině a jmenoval se Isaac de Portau. Kolem roku 1640 sloužil v pluku královských gardistů, jemuž velel pan des Essarts. Sloužil v něm ještě v roce 1642, kdy se objevuje v Perpignanu a Lyonu. Kolem roku 1643 dostal mušketýrský kabátec. Pak jeho stopu ztrácíme a nevíme, co v té době dělal ani kdy zemřel. Jedna z legend říká, že žil ještě v roce 1670. Dumas učinil z Porthose d'Artagnanova věrného druha a přítele. Musíme ovšem poznamenat, že spisovatel Gustave Simon ve své knize popisující spolupráci Alexandra Dumase a Augusta Maqueta říká, že vzorem pro postavu Porthose byl Maquetův dědeček. Současná literární historie se však přiklání k tomu, že vzorem k postavě Porthose byl Dumasovi jeho dědeček, slavný Napoleonův generál. Dumas měl ostatně k Porthosovi zvláštní vztah. Alexandre Dumas mladší jednou svého otce přistihl se slzami v očích nad rukopisem *Tři mušketýři ještě po deseti letech*. Když se ho zeptal, co se stalo, spisovatel k němu pozvedl zrak a odpověděl rozřeseným hlasem: „Právě umřel Porthos.“

⁵⁷ Skutečný Aramis se jmenoval Henri d'Aramitz. Neznáme datum jeho narození, ale víme, že podobně jako Isaac de Portau patřil i on k protestantské rodině, která konvertovala ke katolicismu. Jeho otcem byl Charles d'Aramitz, jenž na počátku 17. století sloužil jako seržant v jednotce mušketýrů. Jedna ze sester Charlese d'Aramitz se provdala za pana de Tréville, takže bylo zcela přirozené, že její synovec mohl vstoupit do jednotky mušketýrů. Nemáme ani ponětí, jak dlouho zůstal ve vojenské službě, ale naprosto přesně známe datum jeho svatby: 16. února 1654 se oženil s jistou Jeanne de Béarn-Bonasse. Víme rovněž, že měl dva syny a dvě dcery, ale neznáme datum jeho smrti. Henri d'Almérás v knize *Alexandre Dumas a Tři mušketýři* z roku 1929 tvrdí, že zemřel v roce 1674, ale vůbec neupřesňuje původ této informace. Ani ostatní autoři zabývající se historií *Tří mušketýrů* na tuto otázku neznají odpověď. Dumasův Aramis je vlastně jediný, který své druhy přežije. Ani Dumas tak neuvádí datum a příčinu Aramisovy smrti.

a jemným obličejem. Měl černé a něžné oči a tváře růžové a ochmýřené jako broskev na podzim. Jeho knír se rýsoval nad horním rtem jako dokonale rovná čára. Ruce jako by se bály viset dolů, aby na nich nenaběhly žíly. Čas od času se mladík štlpl do ucha, aby zůstalo lehce načervenalé a průsvitné. Obvykle mluvil málo a pomalu, často se klaněl a smál se potichu. Ukazoval přitom své krásné zuby, o něž velmi pečoval, stejně jako o zbytek těla. Na přítelovu otázku jen kývl.

Toto ujištění zahnilo veškeré pochybnosti týkající se Porthosova pásu. Dál ho všichni obdivovali, ale už se o něm nemluvílo. A jak to tak bývá, rychlým myšlenkovým pochodem přešel rozhovor na jiné téma.

„Co si myslíte o tom, co vyprávěl Chalaisův⁵⁸ podkoní?“ zeptal se další mušketýr. Svou otázkou se neobracel na někoho konkrétního, ale naopak na všechny.

„A co vyprávěl?“ zeptal se Porthos tónem, který svědčil o tom, že ví všechno.

„Vyprávěl, že v Bruselu potkal kardinálova zaprodance Rocheforta převlečeného za kapucína. A v tomhle převleku se vydával za pana de Laigues,⁵⁹ ten pitomec.“

„Je to vážně pitomec,“ přisvědčil Porthos. „A je to jisté?“

„Vím to od Aramise,“ odpověděl mušketýr.

„Vážně?“

„Vždyť vy to přece víte dobře, Porthosi,“ řekl Aramis. „Vyprávěl jsem vám to včera, tak o tom už nemluvm.“

„To se vám řekne, už o tom nemluvm!“ zvolal Porthos. „Už o tom nemluvm! U všech všudy, vy jste s tím nějak rychle hotov! Kardinál špehuje šlechtice, nechá nějakým zrádcem, darebákem a lupičem ukrást jeho korespondenci a s pomocí toho špiona a těch ukradených dopisů nechá Chalaisovi useknout hlavu pod hloupou záminkou, že chtěl zavraždit krále a královnu provdat za králova mladšího bratra! Nikdo o té záhadě nic nevěděl, vy nám to k uspokojení všech včera řeknete, a když jsme ještě všichni tou zprávou celí zmatení, oznámíte nám: Už o tom nemluvm!“

„Tak o tom tedy mluvm, když si to tak přejete,“ odpověděl Aramis trpělivě.

„Kdybych byl Chalaisovým podkoním, ten Rochefort by prožil horkou chvíli!“ vykřikl Porthos.

⁵⁸ Henri de Talleyrand, hrabě de Chalais (kolem roku 1599–1626), byl královým komorníkem a milencem vévodkyně de Chevreuse. Zapletl se do spiknutí, které vedl bratr Ludvíka XIII. Gaston Orleánský proti kardinálu Richelieuovi, a když se Gaston s bratrem usmířil, organizoval další spiknutí, tentokrát zřejmě o vlastní vůli. Byl zatčen v červenci roku 1626 a popraven 19. srpna téhož roku v Nantes. Poprava byla i na svou dobu provedena velmi surově. Chalais se do poslední chvíle domníval, že mu dá král milost, proto podplatil kata, aby se vzdálil z města. Nic mu to však nepomohlo, naopak. Kata nahradil jeden z odsouzců na smrt, který řál do Chalaisova těla třicetkrát – nejprve mečem, pak sekerou – než se mu podařilo hlavu ubohého hraběte useknout. Dumas se o Chalaisově smrti zmíní ještě jednou ve *Třech mušketýrech po dvaceti letech* v souvislosti s popravou anglického krále Karla I.

⁵⁹ Jak víme, postavu Rocheforta si Dumas vymyslel. O markýzu Geoffroyovi de Laigue nebo de Laigues to však neplatí, v jeho případě převzal romanopisec jméno skutečné historické postavy. Citovaný markýz byl kapitánem gardy vévody orleánského a posléze sloužil v armádě prince Contiho. Podobně jako Chalais, i on patřil do seznamu milenců vévodkyně de Chevreuse. Dokonce se o něm říkalo, že se s ní potají oženil. Zemřel v roce 1674.



„A vy byste pak prožil horkou čtvrt hodinku s Rudým vévodou!“⁶⁰ řekl Aramis.

„Rudý vévoda? Výborně, výborně! Rudý vévoda!“ odpověděl Porthos, zatleskal a pokývl hlavou. „Název Rudý vévoda je půvabný! Budu ho všude šířit, přáteli, buďte klidní. Ten Aramis je ale duchaplný muž! Jaká škoda, že jste změnil povolání, příteli! Byl by z vás skvělý abbé!“

„Ach, to je jen momentální odklad,“ řekl Aramis. „Jednoho dne se jím stanu. Víte přece dobře, Porthosi, že kvůli tomu dál studuji teologii.“

„On to udělá,“ pravil Porthos. „Dřív nebo později to udělá.“

„Dřív,“ poznamenal Aramis.

„Čeká jen na jedinou věc, aby se okamžitě rozhodl znovu si obléct sutanu, která mu visí ve skříni hned za uniformou,“ pokračoval mušketýr.

„A na co čeká?“ zeptal se jiný.

„Čeká, až dá královna Francii dědice trůnu.“

„O tom se nežertuje, pánové,“ řekl Porthos. „Díky Bohu, královna je ještě ve věku, kdy by ho dát mohla.“

⁶⁰ Jenom stručně připomeňme, že kromě kardinálské funkce se Richelieu honosil i titulem vévody.

„Říká se, že lord Buckingham je v Paříži,“ pravil Aramis s tak potměšilým výrazem, že dal jinak nevinné větě skandální smysl.

„Aramisi, přáteli, tentokrát se mýlíte,“ přerušil ho Porthos. „Vaše duchaplnosti občas překračují všechny meze. Kdyby vás slyšel pan de Tréville, měl byste kvůli tomu velkou polízanici.“

„Chcete mi snad dávat lekce z morálky, Porthosi?“ vykřikl Aramis a v něžných očích mu zablesklo.

„Příteli, buďte buď mušketyr, nebo abbé. Buďte jedním, nebo druhým, a ne jedním i druhým,“ pokračoval Porthos. „Athos vám to taky tuhle říkal. Sedíte na dvou židlích. Prosím vás, nehádejme se kvůli tomu, bylo by to zbytečné. Víte dobře, na čem jsme se Athos, vy a já dohodli. Dvoříte se paní d'Aiguillon, chodíte za paní de Bois-Tracy,⁶¹ sestřenicí paní de Chevreuse,⁶² a prý jste u ní ve velké milosti. Pane Bože, nemusíte se nám svěřovat se svým štěstím a nikdo se vás neptá na vaše tajemství, protože všichni víme, jak jste diskrétní. Ale když už tuhle ctnost máte, tak ji u všech čertů zachovejte i vůči Jeho Veličenstvu. Ať si kdo chce co chce říká o králi a o kardinálovi, ale královna je posvátná! A když o ní někdo mluví, tak ať o ní mluví jen v dobrém.“

„Porthosi, upozorňuji vás, že jste domýšlivý jako Narcis,“⁶³ odpověděl Aramis. „Víte dobře, jak nemám rád všechna ta kázání o morálce a že je snáším jen v případě Athose. A co se týče vás, příteli, máte příliš krásný pás na to, abyste v morálce nějak moc vynikal. Stanu se knězem, až mi to bude vyhovovat. Zatím

⁶¹ Jméno paní de Bois-Tracy nenajdeme nikde v dobových pamětech ani v biografiích vévodkyně de Chevreuse. Naprosto jisté se jedná o postavu Dumase zcela vymyšlenou. V ději románu se ostatně nikdy nevyskytne, je jen citováno její jméno.

⁶² Marie-Aimée de Rohan, dcera Hercula de Rohan, vévody de Montbazon, nejvyššího lovcího krále Jindřicha VI., se narodila v roce 1599. V osmnácti se provdala za jednoho z největších oblíbenců Ludvíka XIII., markýze de Luynes, který byl v roce 1619 povýšen do vévodského stavu. De Luynes pro svou ženu získal místo vrchní dvorní dámy u královny Anny Rakouské. Jenomže proti vévodkyni se spikl osud. Nejprve jí zemřel manžel, jenž nad ní držel ochrannou ruku, a vzápětí došlo k politováníhodné nehodě, kterou paní de Chevreuse nepřímo zavinila. Při projíždce na koni královna spadla tak nešťastně, že potratila. Vévodkyně byla Ludvíkem XIII. vyhnána ode dvora. Ještě před manželovou smrtí se stala milenkou lotrinského vévody Clauda de Chevreuse, za kterého se v dubnu 1622 provdala, a vzápětí se opět objevila mezi královními dvorními dámami. Vévoda de Chevreuse byl příbuzným anglického krále Karla I., kterého zastupoval v Paříži při svatbě s Henriettou Bourbonskou, a doprovázel novou anglickou královnu do Londýna. Právě v té době zorganizovala paní de Chevreuse schůzku královny Anny s Buckinghamem v amienských zahradách. V její posteli se vystřídala celá řada předních francouzských i anglických šlechticů, včetně popraveného pana de Chalais, po jehož prozrazení spiknutí musela z Paříže uprchnout. Po zavraždění Buckinghama a dobytí La Rochelle se do Paříže vrátila, okamžitě však začala osnovat další spiknutí. V dubnu roku 1633 byla zatčena a opět poslána do exilu. Sledovat další kroky je velice obtížné. Pobývala ve Španělsku, opět v Anglii, krátce v Nizozemsku a objevila se i v Bruselu. Po životě plném intrik a milostných avantýr se ve svých dvaapadesáti letech stáhla do ústraní benediktinského kláštera v Gagny poblíž Chelles, kde také v roce 1679 zemřela. V zápletkce *Tří mušketyrů* sehrála paní de Chevreuse tak významnou roli, že ji Dumas v *Třech mušketyrech po dvaceti letech* dokonce přivedl k setkání s Athosem, s nímž měla syna vikomta Raoula de Bragelonne, jenž se stal jednou z hlavních postav *Tří mušketyrů ještě po deseti letech*.

⁶³ Z antické mytologie víme, že Narcis, řecky Narkissos, byl synem říčního boha Kéfisa a nymfy Leiropé. Byl sice trochu plachý, ale krásný a jeho odmítání, domýšlivost a sebeláska popouzely zejména nymfy. Pak se do něj zamilovala nymfa Echó, kterou bohyně Héra ze msty zbavila hlasu a dokázala opakovat jen poslední slova, která zaslechla od lidí. Narcis však její láskou pohrdal a celé dny jen pozoroval odraz své tváře na vodní hladině. Pomsta bohů nakonec způsobila, že se do svého obrazu zamiloval a skláněl se nad ním tak, až se ve studánce utopil. Dnes je jeho jméno používáno v obecném smyslu pro lidské vlastnosti, jako jsou samolibost a ješitnost.

jsem mušketyér a jako takový říkám, co chci. A v tuhle chvíli vám chci říct, že mě rozčilujete.“

„Aramisi!“

„Porthosi!“

„Ale pánové! Pánové!“ volali na ně ze všech stran.

„Pan de Tréville očekává pana d'Artagnana,“ přerušil vřavu komorník a otevřel dveře kabinetu.

Po tomto oznámení zůstaly dveře otevřené a všichni zmlkli. V hlubokém tichu přešel mladý Gaskoněc po celé délce předpokoje a vstoupil ke kapitánovi mušketyérů. V duchu si z celého srdce blahořečil, že se vyhnul konci té prapodivné hádky.

III. SLYŠENÍ⁶⁴

Pan de Tréville měl v tu chvíli velmi špatnou náladu, přesto však mladíka slušně pozdravil. Ten se mu poklonil skoro až na zem. Pan de Tréville se musel usmát, když uslyšel jeho pozdrav. Béarnský přízvuk mu připomněl mládí a rodný kraj a tyhle dvě vzpomínky vyvolají úsměv na tváři každého muže jakéhokoliv věku. Ale skoro vzápětí si uvědomil, kdo na něj čeká v předpokoji, dal d'Artagnanovi znamení rukou, jako by ho žádal o svolení promluvit si nejdřív s ostatními a pak teprve s ním a vzápětí třikrát zavolal. Tón jeho hlasu stoupal a ozýval se v něm rozkaz a zároveň rozhořčení.

„Athos!⁶⁵ Porthos! Aramis!“

Oba mušketýři, s nimiž jsme se už seznámili a jimž platila poslední dvě jména, se okamžitě oddělili od hloučku, ve kterém stáli, a zamířili do kabinetu. Dveře se za nimi zavřely, jakmile překročili práh. Nebyli úplně klidní, ale svou nenuceností, v níž se mísila důstojnost s oddaností, okamžitě vzbudili obdiv pana d'Artagnana, který v nich viděl polobohy a v jejich veliteli olympského Jupitera, vyzbrojeného všemi blesky.

Když oba mušketýři vstoupili, když se za nimi zavřely dveře a když se z předpokojů znovu ozval šum hlasů, jimž zavolání poskytlo bezpochyby nové téma k rozhovoru, udělal pan de Tréville v naprostém tichu tři nebo čtyři kroky a pak se několikrát prošel kolem Porthose a Aramise, kteří stáli strnule a mlčky jako na přehlídce. Nakonec se před nimi zastavil a podrážděně si je změřil od hlavy až k patě.

„Víte, co mi včera večer řekl král?“ vykřikl. „Víte to, pánové?“

„Ne,“ odpověděli po chvilce mlčení oba mušketýři. „Ne, pane, nevíme.“

„Ale doufám, že nám prokážete tu čest a řeknete nám to,“ dodal Aramis svým nejzdvořilejším tónem, který doprovodil hlubokou úklonou.

„Řekl mi, ať si od nynějška vybírám své mušketéry mezi gardisty pana kardinála!“

„Mezi gardisty pana kardinála? A proč?“ zeptal se živě Porthos.

⁶⁴ Některé podrobnosti v této kapitole převzal Dumas rovněž od Courtilze. V *Pamětech pana d'Artagnana* se ovšem d'Artagnanovo setkání s panem de Tréville odehraje až po souboji s kardinálovými gardisty, kterého se d'Artagnan zúčastnil.

⁶⁵ Athos je skutečná historická postava, kterou uvedl na scénu už Courtilz ve své knize *Paměti pana d'Artagnana*. Objevil se v ní však jen krátce, aniž by se autor staral o jeho historickou věrohodnost. Nevíme, jaké dokumenty nebo jaká svědectví měl Courtilz k dispozici a jak vůbec na Athose přišel. Smrt skutečného Athose a vydání *Pamětí* od sebe dělí šedesát let. Pravý Athos se jmenoval Armand de Silléque d'Athos d'Autevielle a pocházel z malé vesničky ležící na řece Gave nedaleko Sauveterre v Béarn. Narodil se kolem roku 1615 a byl vzdáleným bratrancem pana de Tréville, který mu umožnil v roce 1640 nebo 1641 vstoupit do jednotky mušketýrů. Zemřel 21. prosince 1643. S jistotou víme tedy pouze to, že pocházel z jižní Francie, že tedy měl, podobně jako ostatní mušketýři, gaskoňský či béarnský původ, že byl z matčiny strany příbuzný pana de Tréville a že zemřel velmi mladý. V žádném případě není pravda, jak tvrdí Courtilz, že byl bratrem Porthose a Aramise, ale pravděpodobně pouze jejich velmi vzdáleným bratrancem. Velikost a slávu této postavě dodal v celém rozsahu teprve Dumas. Ve svém románu mu přisoudil zámek v Berry a nechal ho zemřít mnoho let po smrti skutečného Athose.

„Protože vidí, že jeho nakyslé víno potřebuje dolít něčím kvalitním.“

Oba mušketýři zrudli až po kořínky vlasů. D'Artagnan nevěděl, kam s očima, a nejradši by se ocitl sto sáhů pod zemí.

„Ano, ano,“ pokračoval pan de Tréville mnohem důrazněji. „Ano, Jeho Veličenstvo má pravdu, protože mušketýři hrají u dvora velice smutnou úlohu, na mou čest. Pan kardinál vyprávěl včera při hře králi, jako by mu vyjadřoval soustrast, což se mi velice nelíbilo, že předevčírem ti prokletí mušketýři, ti čtyři ďáblové – a tahle slova zdůraznil tak ironicky, že se mi to nelíbilo ještě víc –, ti chvastouni, dodal a hleděl na mě těma svýma tygříma očima, se zdrželi v jedné hospodě v rue Férou⁶⁶ a jeho gardisté – myslel jsem, že se mi vysmívá do očí – je museli zadržet pro rušení pořádku. *Morbleu!* Vy o tom určitě musíte něco vědět! Zatknout mušketýry! Byli jste tam, nezapírejte, poznali vás a kardinál vás jmenoval. Je to moje chyba, ano, moje chyba, protože to já si vybírám své muže! Proč jste na mě, Aramisi, u všech čertů chtěl mušketýrský kabátec, když by vám víc slušela sutana? A proč si vy, Porthosi, nepověsíte na ten svůj krásný pás slaměný meč? A Athos? Athose nevidím. Kde je?“

„Pane,“ odpověděl smutně Aramis, „je nemocný. Těžce nemocný.“

„Těžce nemocný, říkáte? A co mu je?“

„Bojíme se, aby to nebyly neštovice, pane,“ odpověděl Porthos, který se bezpochyby chtěl také vmísit do rozhovoru. „To by bylo mrzuté, protože by mu to zohyzdilo obličej.“

„Neštovice? Co mi to tu povídáte, Porthosi? Neštovice, a v jeho věku? To určitě ne! Ale je zraněný, možná mrtvý... Kdybych aspoň věděl! U všech hromů, páni mušketýři, nestrpím, abyste chodili na taková vykřičená místa, abyste na ulicích vyvolávali hádky a abyste si na křížovatkách hráli s meči. Nechci, abyste se posmívali gardistům pana kardinála, jsou to stateční, klidní a šikovní muži, kteří by nikdy nezavdali důvod k zatčení, a v případě, že ano, určitě by se zatknout nenechali... To vím jistě! Radši by na místě umřeli, než aby se dali zatknout... Zachránit se, zmizet, prchnout, to je dobré leda tak pro královské mušketýry!“

Porthos a Aramis se zachvěli vzteky. Nejradši by pana de Tréville uškrtili, kdyby necítili, že za jeho drsnými slovy se skrývá opravdová láska k nim. A tak přeshlapovali po koberci, hryzali si rty až do krve a ze všech sil svírali rukojeti svých mečů. Jak už jsme řekli, venku slyšeli, jak pan de Tréville volá Athose, Porthose a Aramise a podle tónu jeho hlasu všichni uhodli, že je na nejvyšší míru rozčilen. K tapisériím se tisklo nejmní deset zvědavých hlav a chvělo se hrůzou, neboť s uši-

⁶⁶ Dumas situoval děj *Tří mušketýrů* v Paříži do poměrně malého prostoru. Rue Férou byla (a doposud je) souběžná s ulicí Hrobníků (rue Servandoni), v níž se d'Artagnan ubytoval. I ona spojuje dlouhatánskou rue de Vaugirard s prostorem kolem Kostela svatého Sulpicia. V době, kdy se náš příběh odehrává, už na plánu Paříže existovala víc než sto let. Své jméno dostala po prokurátoru Étienne Férouovi, jemuž zdejší pozemky na počátku 16. století patřily. Později se dozvíme, že v této ulici bydlel Athos.

ma přiloženýma ke dveřím slyšelo každou slabiku. Jejich ústa postupně opakovala urážky, jimiž kapitán své muže častoval, aby je slyšeli všichni v předpokoji. Během jediného okamžiku to začalo od předpokojů až po venkovní vrata všechno vítit.

„Královi mušketýři se nechají zatknout kardinálovými gardisty!“ pokračoval pan de Tréville, stejně rozčilený jako jeho vojáci. Vyrážel svá slova, jako kdyby jim vrážel dýku do prsou. „Šest gardistů Jeho Eminence zatkne šest mušketýřů Jeho Veličenstva! *Morbleu!* Už jsem se rozhodl. Půjdu okamžitě do Louvru, požádám krále, aby mě zbavil hodnosti kapitána mušketýřů, a poprosím ho, aby ze mě udělal poručíka kardinálových gardistů. A jestli mě odmítne, stanu se knězem!“

Na ta slova se mumlání venku změnilo v prudkou vřavu. Všude byly slyšet nadávky a kletby. *Morbleu! Sangdiéu! Morts de tous les diables!*⁶⁷ – ozývalo se ze všech stran. D'Artagnan hledal pohledem závěs, za kterým by se mohl ukrýt, a cítil nepřekonatelnou chuť zalézt si pod stůl.

„Je pravda, kapitáne, že nás bylo šest proti šesti,“ řekl Porthos bez sebe vzteky. „Jenomže jsme byli zrádně napadeni. Než jsme stačili tasit zbraně, dva z nás už padli mrtví k zemi a vážně zraněný Athos k tomu neměl daleko. Ale vždyť znáte Athose, kapitáne. Dvakrát se snažil zvednout a dvakrát zase padl. Ale nevzdali jsme se, to ani náhodou. Odvlekli nás násilím. Cestou jsme jim prchli. Co se týče Athose, mysleli si, že je po něm, a tak ho nechali ležet na místě a ani jim nestál za to, aby ho odnesli. Tak to bylo. Vy přece víte, kapitáne, že ne každou bitvu lze vyhrát. Velký Pompeius prohrál u Farsalu⁶⁸ a František I., který byl, pokud vím, také velmi statečný, prohrál bitvu u Pavie.“⁶⁹

„Na mou čest vás mohu ujistit, že jsem zabil nejmén jednoho z nich jeho vlastním mečem, protože ten svůj jsem zlomil při prvním útoku,“ řekl Aramis. „Mečem nebo dýkou, jak je vám libo, pane.“

„To jsem nevěděl,“ pravil pan de Tréville mnohem mírněji. „Jak vidím, pan kardinál trochu přeháněl.“

„Promiňte, pane,“ odvážil se Aramis, když viděl, že se jeho kapitán uklidnil, „ale neříkejte, že Athos byl zraněn, byl by zoufalý, kdyby se něco takového doneslo ke králi. Jeho rána je velmi vážná, meč projel ramenem a vnikl do plic, takže existuje obava...“

⁶⁷ Žádné z českých slov nemůže nahradit půvab nadávek, které Dumas ve *Třech mušketýřech* použil. Kruci ani sakra nemůže konkurovat krásným francouzským slovům jako *parbleu*, *sacrbieu*, *sangdiéu* apod. Ponechme je pro jejich kouzlo v originálu.

⁶⁸ V bitvě u Farsalu, nebo také Farsálu (Pharsalos v Thesalii) porazil Caesar Pompeia, ačkoliv měl mnohem menší armádu než jeho protivník. Byla to nejkrvavější bitva, kdy proti sobě na obou stranách stáli Římané.

⁶⁹ Bitva u italské Pavie se odehrála 24. února 1525 a byla součástí tzv. italských válek, v nichž Francie bojovala s habsburskou monarchií o nadvládu nad rozdrobenými italskými provinciemi. Proti francouzskému králi Františkovi I. tu stál španělský král Karel V. Ten bitvu nejenže vyhrál, ale podařilo se mu francouzského krále dokonce zajmout, když pod panovníkem padl kůň. František I. byl v zajetí přinucen podepsat tzv. Madridskou dohodu a vzdát se mnoha území. Po návratu do Francie prohlásil tuto dohodu za neplatnou, neboť byla vynucena násilím.

V tu chvíli se rozhrnul závěs a mezi třepením se objevila ušlechtilá a krásná tvář, teď však příšerně bledá.

„Athos!“ vykřikli oba mušketýři.

„Athos!“ opakoval po nich i pan de Tréville.

„Nechal jste si mě zavolat,“ řekl mu Athos zesláblým, ale naprosto klidným hlasem, „nechal jste si mě zavolat, jak mi řekli přátelé, tak spěchám k vašim službám. Co si přejete, pane?“

A na ta slova vstoupil mušketýr, jak bylo jeho zvykem, pevným krokem do kabinetu. Držel se vzpřímeně a byl ozbrojen. Pan de Tréville, dojatý v hloubi srdce tímto projevem odvahy, se vrhl k němu.



„Právě jsem říkal těmto pánům,“ řekl, „že zakazuji svým mušketýrům vydávat se bez zjevné příčiny v nebezpečí, protože tyto statečné muže má král rád a velmi dobře ví, že jsou to nejstatečnější muži na světě. Vaši ruku, Athosi!“

A aniž čekal, až mu nově příchozí odpoví na tento důkaz přátelství, pan de Tréville ho popadl za pravou ruku a vší silou mu ji stiskl. Vůbec si nevšiml, že Athos, i když se sebevíc ovládal, sykl bolestí a ještě víc zbledl, což už snad ani nebylo možné.

Ačkoliv Athosovo zranění mělo zůstat tajemstvím, všichni o něm věděli a vzбудilo velkou senzaci. Po jeho příchodu zůstali dveře pootevřené, takže při posledních kapitánových slovech se zvenčí ozval jásot a dvě nebo tři hlavy těch nejnadanějších se objevily mezi závěsy. Pan de Tréville by je určitě přísně pokáral za takové porušení etikety, když náhle ucítil, jak se Athosova ruka křečovitě sevřela. Když na něj pohlédl, pochopil, že na něj jdou mdloby. V témže okamžiku se Athos, který doposud ze všech sil bojoval proti bolesti, sesunul k zemi jako mrtvý.

„Lékaře!“ vykřikl pan de Tréville. „Mého nebo králova, to je jedno, ale toho nejlepššího! Lékaře, nebo u všech čertů můj statečný Athos zemřel!“

Na jeho výkřik se všichni nahrnuli do kabinetu. Nikdo nemyslel na to, aby za sebou zavřel dveře. Všichni se shromáždili kolem raněného. Ale veškerá jejich horlivost by nebyla nic platná, kdyby požadovaný doktor nebyl náhodou přímo v paláci. Protlačil se davem až k Athosovi, jenž byl pořád ještě v bezvědomí, a protože mu hluk a tlačence překážely, první a nejdůležitější věc, kterou udělal, bylo, že nařídil, aby mušketýra odnesli do vedlejšího pokoje. Pan de Tréville okamžitě otevřel dveře a ukázal cestu Porthosovi a Aramisovi, kteří svého přítele vzali do náruče. Za skupinou kráčel lékař a za lékařem se zavřely dveře.

V tu chvíli se kabinet pana de Trévillie změnil v jakýsi druhý předpokoj, ačkoliv za normálních okolností ho měli všichni v posvátné úctě. Mušketýři jeden přes druhého diskutovali, řečnili, hlasitě mluvili, nadávali, kleli a posílali kardinála a jeho gardisty ke všem čertům.

Vzápětí se vrátili Porthos s Aramisem a se zraněným zůstali pouze pan de Tréville a lékař.

Konečně se vrátil i pan de Tréville. Zraněný už nabyl vědomí. Lékař prohlásil, že mušketýrův stav nevzbuzuje žádné obavy a že jeho slabost byla zapříčiněna pouze velkou ztrátou krve.

Pak pan de Tréville pokynul rukou a všichni odešli, s výjimkou d'Artagnana, který nezapomněl, že má slyšení, a zůstal na místě s pravou gaskoňskou vytrvalostí.

Když byli všichni pryč a dveře se zavřely, pan de Tréville se otočil a zjistil, že zůstal sám s mladíkem. Poslední události způsobily, že poněkud ztratil nit svých myšlenek. Zeptal se, co si ten vytrvalý prosebník přeje. D'Artagnan tedy řekl své jméno a pan de Tréville se hned upamatoval na všechno přítomné a minulé a okamžitě si uvědomil situaci.

„Promiňte,“ řekl s úsměvem, „promiňte, drahý krajane, ale úplně jsem na vás zapomněl. Co naděláte, kapitán není nic jiného než otec velké rodiny a má mnohem větší zodpovědnost než otec rodiny obyčejné. Vojáci jsou velké děti; ale dbám na to, aby byly rozkazy královny, a hlavně pana kardinála, vždycky splněny...“



D'Artagnan nedokázal zakrýt úsměv. Podle tohoto úsměvu pan de Tréville usoudil, že nemá co do činění s hlupákem, změnil téma hovoru a šel rovnou k věci.

„Měl jsem vašeho pana otce moc rád. Co mohu udělat pro jeho syna? Pospěšte si, můj čas je vzácný.“

„Pane,“ řekl d'Artagnan, „když jsem jel z Tarbes až sem, myslel jsem, že vás jménem přátelství k mému otci, na které jste nezapomněl, požádám o muš-

ketýrský kabátec. Ale když jsem viděl, co se tady v posledních dvou hodinách odehrálo, chápu, že taková pocta by pro mě byla příliš, a obávám se, že si ji nezasloužím.“

„Je to skutečně pocta, mladý muži,“ odpověděl pan de Tréville, „ale možná není tak nedostupná, jak jste věřil nebo jak věříte. Nicméně vám musím s lítostí oznámit, že král pro takový případ rozhodl, že se nikdo nemůže stát mušketýrem, dokud se nezúčastní nějakého válečného tažení, neprokáže svou odvahu nebo si neodslouží dva roky v nějaké jiné, ne tak slavné jednotce.“

D'Artagnan se mlčky uklonil. Čím těžší bylo obléknout si mušketýrskou uniformu, tím víc po ní toužil.

„Ale,“ pokračoval pan de Tréville a upřel na svého krajana pohled tak pronikavý, jako by mu chtěl číst v samotném srdci, „kvůli vašemu otci, jenž mi byl, jak už jsem řekl, věrným druhem, chci pro vás něco udělat, mladý muži. Naši béarnští kadeti nejsou obvykle moc bohatí a pochybuji, že by se po mém odjezdu z venkova něco změnilo. Asi jste si s sebou moc peněz nepřivezl, vidíte?“

D'Artagnan se pyšně napřímil a chystal se říci, že od nikoho žádnou almužnu nepřijme.

„To je v pořádku, mladý muži, to je v pořádku,“ pokračoval Tréville. „Já to dobře znám. Přijel jsem do Paříže se čtyřmi écus v kapse a vyzval bych na souboj každého, kdo by mi řekl, že si nemůžu koupit Louvre.“

D'Artagnan se napřimoval čím dál víc. Díky prodeji svého koně začínal svou kariéru o čtyři écus bohatší než pan de Tréville.

„Peníze, které máte, si musíte nechat pro sebe, ale zároveň se potřebujete zdokonalit v mnoha cvičeních, aby se z vás stal dokonalý šlechtic. Ještě dnes napíšu dopis řediteli Královské akademie⁷⁰ a on váš už zítra bezplatně přijme. Neodmítejte tuto malou službu. Naši urození a nejbohatší šlechtici o vstup do akademie občas žádají, ale nejsou přijati. Naučíte se jezdit na koni, šermovat a tančit. Seznámíte se tam se zajímavými lidmi a čas od času za mnou přijdete a řeknete mi, jak si vedete a co bych pro vás mohl udělat.“

Ačkoliv d'Artagnan nebyl příliš znalý dvorských způsobů, uvědomil si, jak je přijetí chladné.

„Bohužel, pane, vidím, jak mi teď chybí doporučující dopis, který mi pro vás dal otec.“

„Skutečně se divím,“ odpověděl pan de Tréville, „že jste vykonal tak dlouhou cestu bez tohoto doporučení, které je pro nás Béarnany tak důležité.“

„Měl jsem ho, pane, a díky Bohu napsaný dobrou formou,“ vykřikl d'Artagnan. „Ale byl mi hanebně ukraden!“

⁷⁰ Královská akademie byla místem, kde se mladí šlechtici mohli učit dvorské etiketě, jízdě na koni, střelbě a šermu. Podobné akademie nebyly nijak výjimečné, existovaly v Paříži i na venkově.

A vyprávěl panu de Tréville všechno, co se přihodilo v Meungu. Neznámého cizince popsal do nejmenších detailů a udělal to s takovým zápalem, že si tím pana de Tréville získal.

„To je zvláštní,“ řekl pan de Tréville zamýšleně. „Zmínil jste se tedy nahlas o mně?“

„Ano, pane. Bezpochyby jsem se dopustil téhle neopatrnosti. Ale vaše jméno mi mělo na cestě sloužit jako štít. Posudte sám, jestli jsem ho zneužil tak často!“

Lichocení bylo v té době v módě a pan de Tréville si v něm liboval, stejně jako král a pan kardinál. S viditelným uspokojením se nemohl ubránit úsměvu. Ale tento úsměv okamžitě zmizel, jakmile začal o meungské příhody znovu uvažovat.

„Poslyšte,“ řekl, „neměl ten šlechtic malou jizvu na spánku?“

„Ano, jako by ho tam škrábala kulka.“

„Byl hezký?“

„Ano.“

„Vysoký?“

„Ano.“

„Měl bledou pleť a hnědé vlasy a vousy?“

„Ano, ano, přesně tak. Vy toho muže znáte, pane? Až ho najdu, a já ho určitě najdu, a třeba v pekle, přísahám...“

„Čekal na nějakou ženu?“ pokračoval Tréville.

„Než odjel, dočkal se jí a chvíli si s ní povídal.“

„Nevíte, o čem spolu mluvili?“

„Předal jí nějakou skříňku, řekl jí, že jsou v ní další rozkazy, a doporučil, aby ji otevřela až v Londýně.“

„Byla to tedy Angličanka?“

„Oslovoval ji mylady.“

„Je to on!“ zamumlal Tréville. „Je to on! Myslel jsem, že je ještě v Bruselu!“

„Ach, pane, vy víte, kdo je ten muž!“ vykřikl d'Artagnan. „Řekněte mi, kdo je to a kde ho najdu, a já okamžitě odejdu a ani na vás nebudu chtít, abyste mi slíbil, že mě přijmete mezi mušketýry, protože pomsta je pro mě přednější.“

„Dávejte si na něj pozor!“ zvolal de Tréville. „Když ho spatříte na jedné straně ulice, přejděte na druhou. Na podobnou skálu hned tak nenarazíte. Rozbil byste se o ní jako sklo.“

„To je jedno!“ řekl d'Artagnan. „Jestli ho někdy najdu...“

„Ale zatím ho nehledejte,“ pokračoval de Tréville. „To vám radím já.“

Zarazil se, protože v něm vzklíčilo náhlé podezření. Neskrývá se za tak velkou nenávistí, kterou tak hlasitě mladík projevoval vůči muži, jenž ho – a to nebylo moc pravděpodobné – připravil o otcův dopis, neskrývá se za tím nějaká zrada? Neposlala sem mladíka Jeho Eminence? Nechce mu nachystat nějakou past? Není

ten domnělý d'Artagnan jen kardinálovým emisarem, který se snaží vloudit do jeho přízně a získat si jeho důvěru, aby ji pak mohl zneužít, jak se to už tolikrát stalo? Pohlédl na d'Artagnana ještě pronikavěji než předtím. Jeho tvář, jež sice prozrazovala bystrého ducha, ale zároveň z ní čísel jakási strojená poníženost, ho uspokojila jen napůl.

Určitě je to Gaskoněc, pomyslel si. Ale může být klidně přívržencem kardinálovým jako mým. Vyzkoušejme ho.

„Příteli,“ řekl mu pomalu, „protože věřím té vaší historce s dopisem, dovolu mi, abych vám jako synovi bývalého přítele, neboť chci napravit své chladné přijetí, jehož jste si jistě všiml, dovolu mi, abych vám prozradil některá tajem-



ství naší politiky. Král a kardinál jsou nejlepší přátelé a jejich zdánlivé roztržky mohou oklamat jen hlupáky. Nechtěl bych, abyste se vy, můj krajan, tak pěkný a statečný chlapec, který to může dotáhnout daleko, stal obětí té klamné hry a nechal se chytit do sítí, v nichž už tolik lidí před vámi zahynulo. Myslete na to, že jsem upřímně oddán oběma těmto všemocným pánům a že mým nejupřímnějším zájmem je sloužit králi i panu kardinálovi, což je jeden z největších duchů,

jaké Francie zplodila. A vy se podle toho zaříďte, mladý muži. A kdybyste snad díky vlivu rodiny, přátel nebo díky svému instinktu cítil vůči kardinálovi nějaké nepřátelství, jak to často vidíme u šlechticů, řekneme si sbohem a rozejdeme se. Pomohu vám za jakýchkoliv okolností, ale nechci vás k sobě připoutat. Doufám, že moje upřímnost z vás aspoň udělá mého přítele, protože až doposud jste jediný mladý muž, jemuž jsem řekl to, co vám.“

De Tréville se odmlčel a pomyslel si:

Jestli ke mně toho mladého lišáka poslal kardinál, jistě ho poučil, že nejlepším prostředkem, jak se mi zavděčit, je, aby o něm mluvil co nejhůř. Ačkoliv mou řeč vyslechl, určitě mi teď ten chytrák odpoví, že má z Jeho Eminence hrůzu.

Odehrálo se to však jinak, než pan de Tréville předpokládal. D'Artagnan mu odpověděl zcela prostě:

„Pane, přijel jsem do Paříže s naprosto stejnými úmysly. Můj otec mi přikázal, abych si od nikoho nenechal nic líbit, kromě krále, pana kardinála a vás, protože vás pokládá za tři největší osobnosti Francie.“

Jak si můžeme všimnout, d'Artagnan připojil ke králi a k panu kardinálovi i pana de Tréville; myslel si, že to nemůže být na škodu.

„Cítím tedy vůči panu kardinálovi velkou úctu,“ pokračoval, „a vážím si jeho skutků. Je mi ctí, že se mnou mluvíte s takovou upřímností, jak říkáte, pane, a že mi prokazujete čest, že se mnou sdílíte moje názory. Ale kdybyste ke mně cítil jakoukoliv nedůvěru, což by bylo docela přirozené, protože vám říkám naprostou pravdu, stačí mi, když si mě budete vážit, neboť to je věc, které si cením na světě nejvíc.“

Pan de Tréville byl nanejvýš překvapen. Mladíkova bystrost a upřímnost v něm vyvolaly obdiv, ale nezahnały úplně jeho pochybnosti. Čím víc ten chlapec vynikal nad jiné mladé lidi, tím víc se pan de Tréville bál, aby se v něm nezmýlil. Nicméně stiskl d'Artagnanovi ruku a řekl:

„Jste čestný chlapec, ale zatím pro vás nemohu udělat nic jiného než to, co jsem vám nabídl před chvílí. Můj palác vám bude vždycky otevřený. Později mi můžete svou žádost zopakovat. Pokud využijete všech příležitostí, věřím, že dostanete všechno, po čem toužíte.“

„Tím chcete říct, pane, že si počkáte, až toho budu hoden,“ řekl d'Artagnan. „Buďte klidný,“ dodal s gaskoňskou upřímností, „nebudete čekat dlouho.“⁷¹

Uklonil se a chystal se odejít, jako kdyby už všechno záleželo jen na něm.

⁷¹ Ohledně vstupu pana d'Artagnana do jednotky královských mušketýrů nám pan Dumas připravil skutečný rébus, neboť o něm mluví sice několikrát, ale pokaždé si protřečívá. V kapitole XXVIII. si můžeme přečíst: „Když přijeli do Paříže, našel d'Artagnan dopis od pana de Tréville, že na jeho žádost král laskavě svolil, aby mohl vstoupit do řad mušketýrů.“ Ale na začátku následující kapitoly je d'Artagnan stále členem gardy. Na konci XVII. kapitoly druhého dílu pan de Tréville říká Richelieuovi: „Pan d'Artagnan nepatří mně, ale panu des Essarts.“ Teprve na zásah pana kardinála se d'Artagnan dostal pod velení pana de Tréville. Skutečný d'Artagnan vstoupil do jednotky mušketýrů pravděpodobně v roce 1644.

„Počkejte přece,“ pravil pan de Tréville a zastavil ho. „Slíbil jsem vám dopis pro ředitele akademie. Jste snad natolik pyšný, že byste ho nechtěl přijmout, mladý šlechtici?“

„Ne, pane, nejsem,“ odpověděl d'Artagnan. „Vezmu si ho a slibuji, že se s ním nestane totéž, co s tím prvním dopisem. Přísahám, že ho budu opatrovat, než se dostane do rukou adresáta. A běda tomu, kdo by mi ho chtěl vzít!“

Pan de Tréville se usmál jeho fanfarónství. Nechal svého krajana u okna, kde spolu hovořili, šel si sednout ke stolu a začal psát slíbený dopis. Mezitím d'Artagnan neměl nic lepšího na práci než ťukat na parapet a pozorovat mušketýry, jak venku přecházejí dvůr, a sledovat je očima, dokud nezmizeli na ulici.

Pan de Tréville dopsal dopis, zapečetil ho, vstal a přistoupil k mladíkovi, aby mu ho předal. Ale ve chvíli, kdy d'Artagnan natáhl ruku, aby si ho vzal, pan de Tréville s úžasem spatřil, jak tvář jeho chráněnce zrudla zlostí. Vzápětí se d'Artagnan řítí ven z kabinetu a křičel:

„U všech hromů, teď mi neutečeš!“

„A kdo?“ zeptal se pan de Tréville.

„On, můj zloděj!“ odpověděl d'Artagnan. „Ach, ty zrádče!“

A zmizel.

„Je to blázen!“ zamumlal pan de Tréville. A pak dodal: „Pokud ovšem neuprchl schválně, když viděl, že u mě nepochodil.“

IV. ATHOSOVO RAMENO, PORTHOSŮV PÁS A ARAMISŮV KAPESNÍK⁷²

D'Artagnan bez sebe vzteky prolétl třemi skoky předpokojem, ocitl se na schodišti a seběhl dolů, přičemž přeskakoval čtyři schody najednou. Běžel s hlavou skloněnou a vrazil do mušketýra, jenž právě vycházel postranními dveřmi od pana de Tréville. Hlavou mu narazil do ramene a mušketýr vykřikl, nebo spíš zařval.

„Promiňte,“ řekl d'Artagnan a chtěl běžet dál. „Promiňte, ale pospíchám...“

Sotva však seběhl dolů po prvním schodišti, chytila ho za pás nějaká železná ruka.

„Tak vy pospícháte!“ zvolal mušketýr, bledý jako stěna. „A to si myslíte, že do mě můžete jen tak strkat a že stačí říct promiňte? Tak to tedy ne, mladíku. Vyslechl jste, jak s námi dnes pan de Tréville nejednal zrovna v rukavičkách, a myslíte si, že s námi můžete mluvit právě tak? To se mýlíte, kamaráde. Vy nejste pan de Tréville.“

„Na mou věru,“ odpověděl d'Artagnan, který poznal Athose, jenž se po ošetření lékařem vracel domů, „neudělal jsem to schválně a omluvil jsem se. To myslím, že stačí. A opakuji, že pospíchám, že velmi pospíchám, dávám vám čestné slovo. Tak mě pusťte, prosím, a nechte mě vyřídit své záležitosti.“

„Pane,“ odpověděl Athos a pustil ho, „nejste moc zdvořilý. Je vidět, že přicházíte zdaleka.“

D'Artagnan už seběhl další tři nebo čtyři schody, ale Athosova poznámka ho přibila na místě.

„*Morbleu*, pane!“ řekl. „Varuji vás. Ať přicházím odkudkoliv, nebudete mi dávat lekce slušného chování!“

„Možná budu,“ odpověděl Athos.

„Ach, kdybych nepospíchal,“ vykřikl d'Artagnan, „kdybych za někým neběžel...“

„Za mnou běhat nemusíte, upospíchaný pane. Mě najdete, rozumíte?“

„A kde, prosím?“

„U Carmes-Deschaux.“⁷³

„V kolik hodin?“

⁷² I o této kapitole platí, že její základ Dumas převzal od Courtilze. Courtilzovi však zdaleka chyběla Dumasova invence. V jeho popisu následoval souboj s gardisty hned po d'Artagnanově příjezdu do Paříže, zatímco Dumas k němu spíše postupně. Děj mu umožňuje představovat jednotlivé postavy, jako kdyby je přiváděl na divadelní jeviště.

⁷³ Klášter Carmes-Deschaux patřil řádu, který do Francie přišel z Itálie v roce 1611 a jenž uplatňoval reformy svatého Jana z Kříže a svaté Terezie. Jeho pozemky se rozkládaly mezi současnými ulicemi de Vaugirard, Cassette, du Regard a du Cherche-Midi. V roce 1613 tady bylo započato se stavbou kostela, který existuje dodnes.



„Kolem poledního.“

„Dobře, kolem poledního. Budu tam.“

„A nenechávejte mě čekat, protože ve čtvrt na jednu se rozběhnu já za vámi a urážnu vám obě uši. To zase varuji já vás.“

„Dobrá!“ vykřikl d'Artagnan. „Budu tam za deset minut dvanáct!“

A rozběhl se, jako by ho hnál kupředu sám ďábel. Doufal, že neznámého ještě dostihne. Šel pomalu a nemůže být proto daleko.

Ale ve vratech stál Porthos a rozmlouval s jedním ze strážných. Mezi oběma

muži bylo jen tak tak místo, aby se tam člověk protáhl. D'Artagnan si myslel, že mu to bude stačit, a vrhl se kupředu mezi ně jako šipka. Ale nepočítal s větrem. Právě když mezi nimi probíhal, vítr zvedl Porthosův dlouhý plášť a d'Artagnan do něj v plné rychlosti vrazil. Porthos měl asi důvody, proč se nechtěl zbavit této důležité části svého oblečení, protože místo aby cíp pláště pustil, zatáhl za něj tak, že se do něj d'Artagnan zamotal.

D'Artagnan slyšel, jak mušketýr kleje, a snažil se uvolnit, ale látka ho úplně oslepila, jak v jejích záhybech hledal cestu ven. Hlavně se bál, aby nepoškodil ten nádherný nový pás, s nímž jsme měli tu čest se seznámit. Ale když nakonec otevřel oči, zjistil, že má nos přesně mezi Porthosovými lopatkami a zírá právě na ten famózní plášť.

Bohužel, mnoho věcí tohoto světa je krásných jen na pohled. Platilo to i o pásu, protože zezadu to byla jen obyčejná kůže z teletiny. Ať byl Porthos sebeslavnější, nemohl si dovolit mít celý pás zlatý, a tak ho měl zlatý jen z poloviny. Teď už tedy bylo jasné, proč musel mít Porthos rýmu a na sobě plášť.⁷⁴

„U všech všudy!“ zvolal Porthos a neustále se snažil zbavit se d'Artagnana, který se mu vrtěl na zádech. „Zbláznil jste se, že se takhle vrháte na lidi?“

⁷⁴ Scéna s pásem proběhla i u Courtilze. Jak už jsme řekli, tam ho však měl na sobě pan de Besmaux, a strhl mu ho nikoliv d'Artagnan, ale jistý kadet jménem Mainvilliers. Besmaux ho neprodleně vyzval na souboj a d'Artagnan mu měl jít za sekundanta. Pan des Essarts však souboj zakázal.

„Promiňte,“ řekl d'Artagnan a vystrčil hlavu u obrova ramene, „za někým utíkám a...“

„A když za někým běžíte, nezapomínáte náhodou, že máte taky oči?“ zeptal se Porthos.

„Ne,“ odpověděl d'Artagnan dotčeně, „a díky svým očím vidím dokonce to, co jiní nevidí.“

Porthos pochopil, nebo možná nepochopil, ale hrozně se rozzlobil.

„Pane,“ řekl, „varuji vás, že když se budete takhle otírat o mušketýry, dostanete výprask.“

„Výprask, pane?“ pravil d'Artagnan. „To je silné slovo!“

„Ale hodí se pro člověka, který je zvyklý dívat se nepřátelům do tváře!“



„Pokud mu ovšem neukazujete záda!“

A mladík, potěšený svým vtípem, se rychle vzdaloval a smál se přitom na celé kolo.

Porthos pěnil vzteky a chystal se na něj vrhnout.

„Později, pane, později,“ křikl na něj d'Artagnan. „Až na sobě nebudete mít ten plášť.“

„Tak tedy v jednu hodinu za Lucemburským palácem.“

„Dobře, v jednu,“ křikl d'Artagnan a zahnul za roh.

Ale na ulici, kterou proběhl, a ani v té, do níž se podíval, nespátl nikoho. Ačkoliv neznámý muž kráčel pomalu, musel už být daleko nebo možná vešel do některého z domů. D'Artagnan se vyptával všech chodců, které potkal, sestoupil až k přívozu⁷⁵ a pak se vrátil zpátky po rue de Seine⁷⁶ ke Croix-Rouge,⁷⁷ ale nikde nikdo. Běh mu však udělal dobře; postupně, jak mu na čele vyvstával pot, srdce mu vychládalo.

Začal tedy přemýšlet o všem, co se stalo. Bylo toho hodně a mohlo to mít neblahé následky. Nebylo ještě ani jedenáct hodin dopoledne a už si vysloužil nepřítel pana de Tréville, který způsob, jakým ho d'Artagnan opustil, určitě nepovažoval za moc rytířský.

Kromě toho si vykoledoval dva souboje s muži schopnými zabít tři takové d'Artagnany, a navíc s mušketyry, kterých si tolik vážil a ve svém srdci je stavěl nad všechny ostatní.

Nebyly to veselé myšlenky. Mladík si byl jist, že ho Athos zabije, takže si s Porthosem nemusel lámat hlavu. Jenomže naděje je to poslední, co vyhasne v srdci skutečného muže, takže d'Artagnan v koutku duše doufal, že by snad mohl tyto dva souboje přežít, samozřejmě se strašlivými zraněními, a pokud přežije, bude se v budoucnu řídit jinými zásadami.

„Jsem já to potřetělec a hlupák! Ten statečný a nešťastný Athos byl zraněn do ramene, do kterého jsem mu hlavou narazil jako beranidlem. Jediné, co mě překvapuje, že mě nezabil na místě. Právo by na to měl, protože ho to muselo strašně bolet. A co se týče Porthose, ach, co se týče Porthose, to už je mnohem legračnější.“

A proti své vůli se mladík začal smát, ale přitom se rozhlížel, jestli tento bezdůvodný smích neuráží některého z chodců.

⁷⁵ Přívoz na tehdejším nábreží Théatins (dnes quai Voltaire) byl zřízen už někdy v polovině 16. století, aby usnadnil stavbu Tuilerijského paláce, který měl uzavřít dispozici Louvru. Spojoval volný prostor, jemuž se říkalo Pré-aux-Clercs (Louka kleriků), s opačným břehem Seiny. Na místě přívozu později vznikl most, jenž dostával v průběhu let nejrůznější názvy, které se v roce 1685 ustálily na názvu Pont Royal. Dodnes tento most spojuje náměstí Saint Michel s bulvárem du Palais na ostrově de la Cité, v němž stojí například Justiční palác.

⁷⁶ Rue de Seine dodnes vede od nábreží Malaquais až na náměstí Saint-Sulpice. Její první část končící u rue de Buci byla otevřena už roku 1535 a na jejím začátku stál palác, v němž po příjezdu do Paříže bydlela Markéta z Valois, budoucí manželka Jindřicha IV., které nikdo neřekl jinak než královna Margot a o níž Dumas napíše jeden ze svých slavných románů.

⁷⁷ Tato křižovatka čtyř ulic existuje v Paříži dodnes. Za svůj název vděčí tomu, že tu původně stával skutečně červený kříž, croix rouge.

„Co se týče Porthose, je to vážně legrační, ale i to jsem provedl hloupě. Vrhát se takhle na lidi, a ani je předtím nevarovat, copak to se dělá? A dívat se jim přitom pod plášť a hledat, co tam není! Určitě by mi to odpustil. Určitě by mi to odpustil, kdybych nezačal mluvit o tom prokletém pásu, pravda, sice zaobaleně, ale pěkně zaobaleně! Jsem já to zatracený Gaskoněc, vtipkoval bych i na šibenici! Takže, příteli d'Artagnane,“ pokračoval v upřímné samomluvě, „jestli z toho vyklouzneš, což je velmi nepravděpodobné, musíš se v budoucnu chovat slušně. Odnynějška tě musí mít lidi rádi a považovat tě za vzor. Být zdvořilý a slušný přece není žádná zbabělost. Podívej se třeba na Aramise, to je vtělená laskavost a vlídnost. A napadlo by snad někdy někoho považovat ho za zbabělce? Ne, samozřejmě, že ne. Teď si ho vezmu za vzor. Ach, tady zrovna je.“

D'Artagnan při svém monologu došel až k Aiguillonovu paláci⁷⁸ a spatřil před ním Aramise, jak vesele rozmlouvá se třemi muži z královské gardy. Aramis si d'Artagnana také všiml, ale protože nezapomněl, jak se v jeho přítomnosti nechal pan de Tréville unést hněvem, nebyl mu svědek výčitek, jimiž de Tréville své mušketéry zahrnul, zrovna příjemný. Proto se teď tvářil, že ho nevidí. Jenomže d'Artagnan měl plnou hlavu svých plánů na usmíření, a tak ke čtyřem mladým mužům přistoupil, hluboce se jim uklonil a obdařil je tím nejžárlivějším úsměvem. Aramis lehce pokynul hlavou na pozdrav, ale neusmál se. Všichni čtyři okamžitě přerušili rozhovor.



⁷⁸ V roce 1625 nemohl žádný palác tohoto jména v Paříži existovat. Omylu se dopustil už Courtitz, jenž své *Paměti pana d'Artagnana* napsal někdy v letech 1699 nebo 1700. Ve skutečnosti se muselo jednat o palác zvaný Malý lucemburský (Petit-Luxembourg), jenž stával v rue de Vaugirard naproti ulici Hrobníků. Patřil Françoisi de Luxembourg, od kterého ho koupila královna Marie Medicejská v roce 1612. V roce 1627 ho darovala Richelieuovi, jenž ho o dvanáct let později daroval své neteři, paní de Combalet, vévodkyni d'Aiguillon. Teprve od roku 1659, to znamená třicet čtyři let po událostech popisovaných v románu, se Malý lucemburský palác začal nazývat palácem d'Aiguillon.

D'Artagnan nebyl tak hloupý, aby si neuvědomil, že překáží, ale ještě si neosvojil způsoby vznešeného světa a nedokázal se z toho galantně vykroutit, i když věděl, že se vmísil do rozhovoru mužů, které sotva znal, a že se ho konverzace netýká. Snažil se najít nějaký způsob, jak se co možná nejtaktněji vzdálit, když tu si všiml, že Aramis upustil kapesník a jako nedopatřením na něj šlápl. Připadalo mu, že to je vhodný okamžik, jak svou neomalenost napravit. Proto se sklonil, s půvabným pohybem vytáhl kapesník zpod mušketýrovy nohy, ačkoliv ten se mu v tom snažil zabránit, a podal mu ho se slovy:

„Myslím, pane, že tenhle kapesník byste nerad ztratil.“

Kapesník byl skutečně bohatě vyšíváný a v jednom cípu ozdobený erbem s korunou. Aramis strašně zrudl a spíš vytrhl, než by si vzal kapesník z Gaskoňcovy ruky.

„Ach!“ vykřikl jeden z králových gardistů. „Ještě nám budeš tvrdit, diskrétní Aramisi, že se hněváš s paní de Bois-Tracy, když ti tahle vznešená dáma půjčuje kapesník?“

Aramis vrhl na d'Artagnana pohled, z něhož bylo zřejmé, že se právě stal jeho úhlavním nepřítelem, a pak se opět zatvářil vlídně.

„Mýlíte se, pánové,“ řekl. „Tenhle kapesník není můj. Nevím, z čeho tenhle pán usoudil, že patří mně, a ne někomu z vás. Já mám svůj kapesník v kapse.“

A poté vyndal svůj kapesník, rovněž velmi elegantní, ušitý z batistu a ve své době jistě velmi drahý, ale bez vyšívání a erbu, zdobený pouze začínajícím písmenem svého majitele.

Tentokrát d'Artagnan neřekl ani slovo, neboť si uvědomil, že provedl hloupost. Ale Aramisovi přátelé se nenechali přesvědčit jeho zapíráním a jeden z nich se na mušketýra obrátil s předstíranou vážností.

„Jestli je to tak, jak tvrdíš, můj drahý Aramisi,“ řekl, „tak tě o ten kapesník musím požádat, protože, jak víš, jsem přítelem Bois-Tracyho⁷⁹ a nechci, aby si někdo udělal trofej z věcí jeho ženy.“

„Žádáš to nesprávným způsobem,“ odpověděl Aramis. „Uznávám sice oprávněnost tvého požadavku, ale nelíbí se mi jeho forma.“

„Neviděl jsem, že by kapesník vypadl z kapsy pana Aramise,“ odvážil se do rozhovoru vmísit d'Artagnan. „Jenom na něm stál, to je všechno. Proto jsem si myslel, že patří jemu.“

„A zmýlil jste se, drahý pane,“ řekl Aramis chladně a vůbec nedbal na to, že se mladík snaží svou chybu napravit.

Pak se otočil ke gardistovi, který se prohlásil za přítele Bois-Tracyho.

„Ostatně,“ pokračoval, „když o tom přemýšlím, nejsem o nic menším přítelem Bois-Tracyho než ty. Ten kapesník tedy mohl klidně vypadnout z tvé kapsy, stejně jako z mé.“

⁷⁹ Jak už víme, paní de Bois-Tracy je Dumasovým výmyslem. Totéž samozřejmě platí i o jejím manželovi.

„Přisahám na svou čest, že ne!“ vykřikl gardista Jeho Veličenstva.

„Ty přísaháš na svou čest a já dávám své slovo, takže je evidentní, že jeden z nás lže. Uděláme to tedy nejlepším možným způsobem, Montarane.⁸⁰ Vezmeme si každý půlku.“

„Kapesníku?“

„Ano.“

„Výborně!“ vykřikli druzí dva gardisté. „To je šalamounské rozhodnutí. Jsi opravdu moudrý, Aramisi.“

Mladí muži se dali do smíchu, a jak si jistě domyslíme, celá věc už žádné pokračování neměla. Po chvíli rozhovor skončil, gardisté si s mušketýrem srdečně stiskli ruce na rozloučenou a rozešli se.

Teď je ta nejvhodnější chvíle smířit se s tím galantním mužem, řekl si v duchu d'Artagnan, jenž se v závěru rozhovoru držel trochu stranou. A s tímto pocitem vykročil za Aramisem, který už odcházel a vůbec si ho nevšímal.

„Doufám, pane, že mi prominete,“ řekl mu.

„A vy mi dovolu,“ přerušil ho Aramis, „abych vám řekl, že jste se za těchto okolností vůbec nezachoval slušně jako galantní muž.“

„Cože, pane?“ vykřikl d'Artagnan. „Vy si myslíte...“

„Myslím si, že nejste hlupák. A i když přicházíte z Gaskoňska, jistě víte, že nikdo nešlape po kapesníku bezdůvodně. U všech čertů, Paříž přece není vydlážděná batistemi!“

„Pane, děláte chybu, že se mě snažíte urazit,“ odpověděl d'Artagnan, v němž začala převažovat jeho hádavá povaha nad mírumilovnými úmysly. „Jsem Gaskoňec, to je pravda, a protože to víte, nemusím vám říkat, že Gaskoňci jsou poněkud netrpěliví. A když už se jednou omluvili, třeba i za nějakou hloupost, mají pocit, že udělali víc, než bylo jejich povinností.“

„Pane, neřekl jsem vám to proto, že vyhledávám hádku. Díky Bohu, nejsem žádný rváč a mušketýrem jsem jenom prozatímně. Biju se jen tehdy, když jsem k tomu přinucen, a vždycky s velkým odporem. Ale tentokrát se jedná o vážnou věc, protože jste zkompromitoval dámu.“

„Ne já, ale my!“ vykřikl d'Artagnan.

„Proč jste byl tak neobratný a ten kapesník jste mi podal?“

„Protože vy jste byl tak neobratný, že jste ho nechal spadnout.“

„Opakuji vám, pane, že ten kapesník nevypadl z mé kapsy.“

„V tom případě lžete tedy podruhé, protože jsem viděl, jak vám vypadl.“

⁸⁰ Bůh ví, kde k tomuto jménu Dumas přišel. V době Karlovců existoval jistý Mon Aranus, mnich, jenž se usadil na místě dnešní vesničky Saran v centrální Francii. V 18. století se začala psát z Montaran rodina francouzského politika a diplomata Charlese-Louise Hugueta, jenž později dostal titul hraběte de Sémonville. Bylo jeho jméno Dumasovi inspirací? Nevíme. Spíš to však bylo náhodně vybrané jméno, protože je to jediná zmínka o Montaranovi a tato postava jistě nepřipadala Dumasovi důležitá.

„Ach, tak vy začínáte mluvit tímhle tónem, pane Gaskoňče? Však já vás naučím dobrým způsobům!“

„A já vás pošlu na mši, pane abbé! Taste, prosím, a to hned!“

„Ne, příteli, prosím. Aspoň tady ne. Copak nevidíte, že se nacházíme přímo před Aiguillonovým palácem, který je plný kardinálových stvůr? Kdo mi zaručí, že vás za mnou neposlala Jeho Eminence, abyste jí přinesl mou hlavu? Mně na hlavě docela záleží, protože mi připadá, že mi sedí pevně na ramenou. Chci vás samozřejmě zabít, buďte klidný, ale v tichosti, na nějakém uzavřeném, skrytém místě, abyste se nikomu nemohl vychloubat svou smrtí.“

„Souhlasím, ale moc se na to nespolehejte a raději si s sebou vezměte ten kapesník, ať je váš či nikoliv. Možná ho budete potřebovat.“

„Pán je opravdu Gaskoňec,“ řekl Aramis.

„Ano. A pán zase odkládá souboj z opatrnosti.“

„Velmi dobře vím, že opatrnost je u mušketýrů naprosto nepotřebná věc, pane, ale u kněží je nezbytná. A protože jsem mušketýrem jenom dočasně, chci zůstat opatrný. Ve dvě hodiny budu mít tu čest potkat vás před palácem pana de Tréville. Tam vám řeknu o příhodném místě.“

Oba muži se pozdravili a pak Aramis odešel ulicí vzhůru směrem k Lucemburským zahradám, zatímco d'Artagnan, který zjistil, že čas už pokročil, zamířil ke Carmes-Deschaux a přitom si pro sebe mručel:

„Teď už z toho nevyvážnu. Ale budu-li zabit, bude to aspoň mušketýrovou rukou.“

V. KRÁLOVSTÍ MUŠKETÝŘI A GARDISTÉ PANA KARDINÁLA⁸¹

D'Artagnan v Paříži nikoho neznal, a tak šel na schůzku s Athosem bez sekundanta, rozhodnutý spokojit se s těmi, které si vybere jeho sok. Měl ostatně v úmyslu se statečnému mušketýrovi slušně, ne však slabošsky omluvit. Báł se, aby mu souboj nezpůsobil nepříjemnosti, jak se v podobných případech často stává, když se mladý a statný muž bije se zraněným a zesláblým protivníkem. Jeho prohra jen znásobí slávu jeho soka, zvítězí-li, bývá obviněn z nečestného jednání a laciného hrdinství.

Nevím, jestli jsem náhodou špatně nevykreslil charakter našeho hledače dobrodružství, ale doufám, že si čtenář už všiml, že d'Artagnan vůbec nebyl obyčejný muž. Neustále si pro sebe opakoval, že jeho smrt je sice nevyhnutelná, ale že se smrti jen tak nepoddá, jako by to na jeho místě udělal méně odvážný a umírněnější člověk. Přemýšlel o různých povahách těch, s nimiž se měl bít, a začal mnohem jasněji vidět celou situaci. Doufal, že si svou upřímnou omluvou získá Athose, jehož ušlechtilé vzezření a hrdý výraz se mu moc líbily. Utěšoval se, že Porthosovi by mohl nahnat strach příhodou s pásem. Kdyby ho Porthos nezabil okamžitě, mohl by tuhle historku vyprávět všem a tím by ho mohl dokonale zesměšnit. A konečně, co se týče záludného Aramise, ten mu nijak velký strach nenaháněl. Pokud se živý dostane až k němu, mohl by mu zasadit rozhodující ránu nebo by ho mohl alespoň škrábnout do tváře, jako to Caesar doporučil Pompeiovým vojákům, a navždy mu tak zohyzdit krásu, na kterou byl Aramis tak pyšný.

Zkrátka, d'Artagnan byl pevně rozhodnutý zachovat se přesně podle rad svého otce, jenž mu, jak víme, řekl: „Nedej si od nikoho nic líbit, kromě krále, pana kardinála a pana de Tréville.“ A tak přímo letěl ke klášteru bosých karmelitánů, nebo spíš bosáků, jak se jim tehdy říkalo, což byla velká budova bez oken⁸² stojící na vyprahlé louce, která se táhla až k Pré-aux-Clercs, kde se obvykle šlechtici scházeli k soubojům, pokud neměli času nazbyt.⁸³

⁸¹ Podklady k souboji s kardinálovými gardisty čerpal Dumas rovněž od Courtilze, jenž přisoudil Athosovi, Porthosovi a Aramisovi za soupeře Jussaca, Biscarata a Cahusaca, zatímco d'Artagnan se bil s kapitánem navarrského pluku Bernajouxem. D'Artagnan Bernajoux zranil, což byl začátek jejich přátelství. U Dumase najdeme Bernajoux v kapitole šesté, ale v úplně jiné situaci.

⁸² Žádná taková budova dnes v Paříži samozřejmě neexistuje. Místo, kde stávala, patří k dlouhé a frekventované ulici de Rennes, spojující náměstí Saint-Germain-des-Prés s Montparnassem.

⁸³ V Courtilzově podání se souboj skutečně odehrál nikoliv na pozemcích kláštera Carmes-Déchaux, ale na Pré-aux-Clercs. Byla to logičtější volba terénu, protože na Pré-aux-Clercs se v té době odehrávala většina soubojů. Louka kleriků se nacházela přibližně v místech, kde dnes stojí zástavba domů naproti kostelu Saint-Germain-des-Prés, a pokračovala až k dnešní Invalidovně. V roce 1625 se od Louky kleriků až nahoru ke klášteru bosých karmelitánů táhl nezastavěný prostor a v d'Artagnanových dobách ho obyvatelé Paříže považovali za přirozené pokračování Louky kleriků (dolní části říkali Malá louka kleriků a horní Velká), a Courtilz zřejmě tohle místo z vlastní zkušenosti znal. Kromě Pré-aux-Clercs existovalo v Paříži ještě jedno místo vyhledávané k soubojům. Byl to prostor tehdejšího náměstí Royal ve čtvrti Marais, které se dnes jmenuje Vogézké a patří k nejkrásnějším náměstím v Paříži. Tam se ostatně odehrává vyvrcholení dalšího Dumasova románu, *Pani z Monsoreau*.

Když d'Artagnan dorazil na dohled tohoto opuštěného prostranství před klášterem, Athos na něj čekal teprve pět minut. Právě zvonilo poledne. D'Artagnan byl tedy dochvilný a ani největší puntičkář by mu neměl co vyčítat.

Athos, jenž stále ještě trpěl krutými bolestmi, ačkoliv mu lékař pana de Tréville nově převázal rameno, seděl na patníku a čekal na svého soka s onou důstojností a klidem, jež ho nikdy neopouštěly. Když spatřil d'Artagnana, zdvořile vstal a šel mu několik kroků naproti. D'Artagnan smekl a uklonil se mu tak hluboce, že se péro na jeho klobouku dotklo země.

„Pane,“ řekl Athos, „poprosil jsem dva své přátele, aby mi posloužili jako svědkové, ale zatím ještě nepřišli. Překvapuje mě to, protože nejsou zvyklí chodit pozdě.“

„A já svědka nemám, pane,“ odpověděl mu na to d'Artagnan, „protože jsem do Paříže přijel teprve včera a neznám tady nikoho, kromě pana de Tréville, k němuž mě doporučil můj otec, který si pokládal za čest být tak trochu jeho přítelem.“

Athos chvilku přemýšlel.

„Znáte jen pana de Tréville?“ zeptal se.

„Ano, pane. Zním jenom jeho.“

„Ale...“ pokračoval Athos, který mluvil napůl k sobě a napůl k d'Artagnanovi, „když vás zabiju, budu vypadat jako lidojed!“

„Ne tak docela, pane,“ odvětil d'Artagnan s úklonou, jíž nechyběla důstojnost, „ne tak docela, protože mi prokazujete čest se s vámi bít, ačkoliv vám vaše poranění musí překážet.“

„Opravdu mi překáží, to mi věřte. A musím říct, že vy jste mi způsobil pekelnou bolest. Ale budu šermovat levičkou, jak jsem za podobných okolností zvyklý. Nemyslete si, že vám tím prokazují nějakou milost, protože šermuji oběma rukama stejně dobře. Dokonce to pro vás bude nevýhoda. Levák je vždycky nepříjemný pro lidi, kteří na to nejsou zvyklí. Lituji, že jsem vás nemohl dříve varovat.“

„Vy jste opravdu tak zdvořilý, pane,“ řekl d'Artagnan a znovu se uklonil, „že jsem vám za to neskonale vděčný.“

„Uvádíte mě do rozpaků,“ odpověděl Athos s výrazem opravdového šlechtice. „Mluvme, prosím, o něčem jiném, pokud vám to nebude vadit. Ach, u všech hromů, vy jste mi ale způsobil bolest! Rameno mi úplně hoří.“

„Kdybyste dovolil...,“ pravil d'Artagnan ostýchavě.

„Co, pane?“

„Mám zázračný balzám na rány, který jsem dostal od matky a měl jsem tu možnost vyzkoušet sám na sobě.“

„Opravdu?“

„Opravdu. Jsem si jist, že za tři dny vás tento balzám vyléčí, a po třech dnech, až budete úplně zdrav, budu vám stále plně k službám.“

D'Artagnan pronesl tato slova s prostotou, která dělala čest jeho rytířskosti, aniž by to bylo nějak na úkor jeho odvahy.

„U všech všudy, pane,“ řekl Athos, „vaše nabídka se mi líbí. Nepřijmu ji, i když svědčí o vaší ušlechtilosti. Takhle mluvili a jednali hrdinové za časů Karla Velikého.⁸⁴ Každý skutečný šlechtic by si je měl vzít za vzor. Bohužel, nežijeme v dobách velkého císaře. Žijeme v době pana kardinála a ode dneška za tři dny, ať bychom to jakkoliv tajili, by všichni věděli, že se chceme bít, a snažili by se nám v tom zabránit. Ale jak to, že ti opozdilci pořád nejdou?“

„Jestli pospícháte, pane,“ řekl d'Artagnan Athosovi se stejnou prostotou, jako když mu předtím navrhoval odložit souboj o tři dny, „jestli pospícháte, nerozpačujete se, prosím, a vyřiďte si to se mnou hned.“

„Tahle řeč se mi také líbí,“ řekl Athos s laskavou úklonou. „Svědčí o muži moudrém, jenž má zároveň statečné srdce. Pane, mám rád muže, jako jste vy, a pokud jeden druhého nezabijeme, bude mi potěšením pokračovat později v tomto rozhovoru. Počkejme ale na ty pány, prosím. Máme spoustu času a bude to korektnější. Ach, myslím, že už támhle jdou!“

Skutečně, na konci ulice Vaugirard se objevila obří Porthosova postava.

„Cože?“ vykřikl d'Artagnan. „Vaším prvním svědkem je pan Porthos?“

„Ano. Vadí vám to nějak?“

„Ne, vůbec ne.“

„A támhle je druhý.“

D'Artagnan se otočil směrem, kterým Athos ukazoval, a poznal Aramise.

„Cože?“ vykřikl s čím dál větším údivem. „Vaším druhým svědkem je pan Aramis?“

„Copak vy nevíte, že nás tři je vždycky vidět pohromadě a že nám mušketýři, gardisté a všichni u dvora a ve městě říkají Athos, Porthos, Aramis, tři nerozluční? Jistě, vy jste přijel z Dax nebo z Pau...“



⁸⁴ Jen si připomeňme, že Karel Veliký z rodu Karlovců, syn Pipina Krátkého, byl v letech 768–814 franským králem a v roce 800 byl zvolen prvním středověkým římským císařem. Proslul jako válečník i zákonodárce a jeho dvůr byl považován za vzor rytířských ctností.

„Z Tarbes,“⁸⁵ řekl d'Artagnan.

„... a tak se vám promímí, že tenhle detail neznáte,“ dodal Athos.

„Na mou věru, máte krásná jména, pánové,“ pravil d'Artagnan. „A pokud se naše dobrodružství rozkřikne, aspoň bude všem jasné, že váš svazek není založený na žádných protikladech.“

Mezitím Porthos došel až k nim, stiskl Athosovi ruku, pak se otočil k d'Artagnanovi a údivem zůstal stát.

Jen tak mimochodem řekněme, že si pás vyměnil a plášť nechal vůbec doma.

„Ach!“ řekl. „Kdo je tohle?“

„S tímhle pánem se budu bít,“ odpověděl Athos a ukázal na d'Artagnana.

„Já se s ním také budu bít,“ pravil Porthos.

„Ale až v jednu,“ poznamenal d'Artagnan.

„A já se s tím pánem budu bít rovněž,“ řekl Aramis, který k nim mezitím také došel.

„Jenomže až ve dvě,“ poznamenal d'Artagnan se stejným klidem.

„Kvůli čemu se s ním budeš bít, Athosi?“ zeptal se Aramis.

„Na mou věru, já vlastně ani nevím. Vrazil mi do ramene. A co ty, Porthosi?“

„Já se biju, protože se biju,“ odpověděl Porthos a zrudl.

Athos, kterému nic neuniklo, spatřil, jak se na Gaskoňcových rtech objevil krátký úsměv.

„Trochu jsme se pohádali kvůli oblečení,“ řekl mladík.

„A ty, Aramisi?“ zeptal se Athos.

„Já se biju kvůli teologickému sporu,“ odpověděl Aramis a dal znamení d'Artagnanovi, jímž ho prosil, aby o pravých důvodech souboje pomlčel.

Athos spatřil, jak se na d'Artagnanových rtech objevil druhý úsměv.

„Opravdu?“ zeptal se Athos.

„Ano. Kvůli svatému Augustinovi,⁸⁶ na kterém jsme se neshodli.“

„Rozhodně je to duchaplný muž,“ zamumlal Athos pro sebe.

„A teď, když jsme se tady všichni sešli, pánové,“ řekl d'Artagnan, „dovolte, abych se vám omluvil.“

Při slově „omluvil“ přeletěl po Athosově čele mráček, povýšený úsměv se objevil na Porthosových rtech a Aramis odpověděl odmítavým posunkem.

„Vy mi nerozumíte, pánové,“ pokračoval d'Artagnan a zvedl hlavu, na níž mu právě dopadl sluneční paprsek a pozlatil jeho jemné a statečné rysy. „Žádám vás o prominutí pro případ, že nebudu schopen učinit zadost vám všem třem,

⁸⁵ Města Dax, Pau a Tarbes leží v jedné přímce v onom zmiňovaném prostoru, které pod Pyrenejemi kdysi tvořilo Gaskoňsko, Béarn a Navarra. Dnes se nacházejí ve třech departementech – Landes (Dax), Pyrénées-Atlantique (Pau) a Haute-Pyrénées (Tarbes).

⁸⁶ Svatý Augustin (354–430) je jedním z nejvýznamnějších raně křesťanských filozofů a teologů. Ve Francii byl velmi uznáván i díky existenci významného řádu augustiniánů, kteří měli i v Paříži dva velké kláštery.

protože pan Athos má právo zabít mě jako první, takže vy, pane Porthosi, budete zkrácen o svá práva a vy, pane Aramis, o ně zcela jistě přijdete úplně. Opakuji, že se omlouvám. A teď, pánové, do střehu!“

Po těch slovech vytasil nesmírně kavalírským způsobem meč.

Krev se mu nahrnula do hlavy a v tu chvíli byl d'Artagnan schopen tasit proti všem mušketýrům království, stejně jako to učinil proti Athosovi, Porthosovi a Aramisovi.

Bylo čtvrt na jednu. Slunce stálo v zenitu a místo vybrané za jeviště tohoto souboje bylo vystaveno jeho nemilosrdnému žaru.

„Je hrozné horko,“ řekl Athos a také vytasil meč. „Bohužel, nemůžu si sundat kabátec, protože ještě před chvilkou jsem cítil, že moje rána zase začala krváčet, a bojím se, aby pána nerozptyloval pohled na krev, kterou sám neprolil.“

„To je pravda, pane,“ pravil d'Artagnan. „Ať jsem ji prolil já, nebo někdo jiný, vždycky mně bude líto krve tak statečného muže. Budu se tedy bít v kabátci jako vy.“

„No tak, no tak,“ řekl Porthos. „Nechte už těch komplimentů a myslíte na to, že my tady čekáme, až na nás také přijde řada.“

„Mluvte za sebe, Porthosi, když říkáte takové nepřístojnosti,“ skočil mu do řeči Aramis. „Mně naopak připadá, že to, co si oba pánové říkají, je nadmíru ušlechtilé a hodné opravdových šlechticů.“

„Tak začněme, pane,“ řekl Athos a postavil se do střehu.

„Čekám na vaše příkazy,“ odpověděl d'Artagnan a zkrřížil s ním svůj meč.

Ale sotva o sebe oba rapíry zazvonily, na rohu klášterní budovy se objevila četa gardistů Jeho Eminence, vedená panem de Jussac.⁸⁷

„Gardisté pana kardinála!“⁸⁸ vykřikli Porthos s Aramisem jednohlasně. „Meče do pochvy, pánové! Meče do pochvy!“

Ale bylo příliš pozdě. Oba duelanti byli spatřeni v pozici, která nepřipouštěla žádné pochybnosti o jejich úmyslech.

„Hej!“ vykřikl Jussac, kráčel rychle k nim a dával znamení svých vojákům, aby ho následovali. „Hej, páni mušketýři! Vy se tady bijete? Zákazy pro vás neplatí?“

„Jste hrozně šlechtění, páni gardisté,“ řekl Athos pln nenávisti, protože Jussac byl jedním z útočníků z předvčerejška. „Kdybychom my viděli, jak se spolu bijete,

⁸⁷ Claude de Jussac d'Ambleville (1620–1690) je skutečná historická postava. Byl guvernérem vévody de Vendôme a de Maine a padl hrdinskou smrtí v bitvě u Fleurus, když svým tělem zaštitil vévodu de Maine. Jak ovšem vidno z jeho data narození, nemohl se souboje s d'Artagnanem v roce 1625 zúčastnit, protože v té době mu bylo pouhých pět let. Chyby se dopustil jak Courtilz, tak Dumas.

⁸⁸ V roce 1625, kdy se náš příběh odehrává, žádná kardinálova garda neexistovala. Povolení k jejímu zřízení dal Ludvík XIII. Richelieuovi až v roce 1634. Její součástí byla i setnina mušketýrů, tedy gardistů vyzbrojených mušketou. Uniformu gardistů tvořila šarlatová pelerína se zlatým nebo také stříbrným lemováním a krajkami a vyzdobená kardinálovým erbem, který tvořily tři červené kroky ve stříbrném poli. Jednotka existovala až do kardinálovy smrti, kdy byla rozpuštěna. Někteří její příslušníci však pak přešli do jednotky kardinála Mazarina, který si vytvořil vlastní gardu.

určitě bychom vám v souboji nebránili. Nechte nás tedy na pokoji. Aspoň se bez vlastního přičinění pobavíte.“

„Pánové,“ odpověděl Jussac, „s velkou lítostí vám musím oznámit, že to nejde. Povinnost je nám nade vše. Zastrčte meče a pojdte s námi.“

„Pánové,“ pravil Aramis a parodoval přitom Jussaca, „kdyby to záleželo jen na nás, s velkou radostí bychom vás poslechli. Ale bohužel to nejde. Pan de Tréville nám to zakázal. Běžte si tedy dál svou cestou, to je to nejlepší, co můžete udělat.“

Výsměch Jussaca rozlítl.

„Když neposlechnete, budeme nuceni odvést vás násilím,“ řekl.

„Je jich pět,“ pravil Athos potichu. „A my jsme jen tři. Budeme opět poraženi a zemřeme tady, protože prohlašuji, že jako poražený se před naším kapitánem už neobjevím.“

Athos, Porthos a Aramis přistoupili k sobě, zatímco Jussac rovnal své vojáky.

Tato chvíle stačila, aby se d'Artagnan rozhodl. Byl to jeden z těch okamžiků, které rozhodují o osudu člověka. Byl to výběr mezi králem a kardinálem a podle tohoto výběru se musel zachovat. Bít se znamenalo porušit zákon, riskovat tak ztrátu hlavy a rázem si znepřátelit muže mocnějšího, než byl sám král. To všechno si mladík uvědomoval, a aniž bychom na něj chtěli pět chvátů, řekněme, že neváhal ani na vteřinu. Obrátil se k Athosovi a jeho přátelům.

„Pánové,“ řekl, „dovolte, abych vás opravil. Říkali jste, že jste jen tři, ale mně se zdá, že jsme čtyři.“

„Ale vy k nám nepatříte,“ pravil Porthos.

„To je pravda,“ odpověděl d'Artagnan, „nemám vaši uniformu, ale duši. Mé srdce je mušketýrské, to cítím naprosto jasně, a nechávám se jím vést.“

„Ustupte, mladíku!“ křikl Jussac, jenž z gest a výrazu tváře bezpochyby uhodl d'Artagnanův záměr. „Můžete odejít, dáváme vám k tomu náš souhlas. Zachraňte si kůži. Rychle zmizte.“

D'Artagnan se ani nepohnul.

„Rozhodně jste správný chlapec,“ řekl Athos a stiskl mladému muži ruku.

„Tak honem, honem, rozhodněte se,“ naléhal Jussac.

„Udělejme něco,“ řekli Porthos s Aramisem.

„Tento pán je velice ušlechtilý,“ pokračoval Athos.

Všichni tři však pomysleli na d'Artagnanovo mládí a báli se jeho nezkušenosti.

„Budeme jen tři a z toho jeden zraněný, plus tohle dítě,“ dodal Athos. „Ale všichni budou tvrdit, že jsme byli čtyři.“

„Ano, ale máme ustoupit?“ otázal se Porthos.

„Je to těžké,“ odpověděl Athos.

D'Artagnan pochopil jejich váhání.

„Pánové, vyzkoušejte mě,“ řekl. „Přísahám na svou čest, že odtud nechci odejít jako poražený.“

„Jak se jmenujete, statečný hochu?“ zeptal se Athos.

„D'Artagnan, pane.“

„Tak dobrá! Athosi, Porthosi, Aramisi a d'Artagnane, kupředu!“

„Tak co, pánové, už jste se rozhodli?“ křikl potřetí Jussac.

„Ano,“ odpověděl Athos.

„A jak?“ zeptal se Jussac.

„Budeme mít tu čest se s vámi bit,“ odpověděl Aramis, jednou rukou smekl klobouk a druhou vytasil meč.

„Vy se stavíte na odpor?“ vykřikl Jussac.

„A vás to překvapuje?“



Devět bojovníků se na sebe vztekla vrhlo, ale přitom zachovávalo pravidla šermířského souboje.

Athos se střetl s jistým Cahusacem,⁸⁹ kardinálovým oblíbencem; Porthos s Biscaratem⁹⁰ a Aramis měl proti sobě dva soky.

D'Artagnan se ocitl tváří v tvář samotnému Jussacovi.

Srdce mladého Gaskoňce bušilo tak, že mu málem roztrhlo hrud', ale nikoliv strachem, po něm díky Bohu nebylo ani památky, ale vzrušením. Bil se divoce jako tygr, desetkrát se otočil kolem svého protivníka, dvacetkrát změnil postavení i terén. Jussac byl, jak se tehdy říkalo, šermířským labužníkem a zkušeným duelantem, ale měl co dělat, aby se ubránil protivníkovi, jenž kolem něj mrštně poskakoval, co chvíli se odchyloval od ustálených zvyků, útočil ze všech stran a odrážel rány jako člověk, který si velmi cení své kůže.

Nakonec Jussacovi došla trpělivost. Byl bez sebe vzteky, že ho takový mladíček dokáže držet v šachu, ztratil hlavu a začal se dopouštět chyb. D'Artagnanovi sice chyběla praxe, zato byl velmi zběhlý v teorii, a tak zdvojnásobil svoje úsilí. Jussac chtěl souboj rychle ukončit, a tak se sklonil a zasadil protivníkovi strašlivou ránu, jenomže ten ji odrazil primou, a zatímco se Jussac napřimoval, proklouzl jako had pod jeho mečem a zasadil mu ránu do středu těla. Jussac se svalil bezvládně k zemi.

D'Artagnan rychle přehlédli bojiště.

Aramis už zabil jednoho ze svých soků, ale druhý na něj nebezpečně dorážel. Nicméně Aramis byl v dobrém postavení a mohl se ještě bránit.

Biscarat a Porthos se zranili navzájem. Porthos dostal ránu do ruky a Biscarat do stehna. Ale ani jedno zranění nebylo vážné a oba spolu nadále zuřivě šermovali.

Athos Cahusac znovu zranil. Bylo vidět, jak zbledl, neustoupil však ani o krok, pouze si přehodil meč z jedné ruky do druhé a teď se bil levičkou.

D'Artagnan mohl podle tehdejších zákonů souboje někomu přispěchat na pomoc. Právě se rozhlížel, který z jeho druhů potřebuje jeho pomoc nejvíc, když zachytil Athosův pohled. Byl to pohled nanejvýš výmluvný. Athos by raději zemřel, než by zavolal o pomoc, ale mohl se dívat a jeho pohled vyjadřoval vše. D'Artagnan pochopil, rozběhl se, vpadl Cahusacovi do boku a zařval:

„Teď já, pane gardisto! Zabiju vás!“

Cahusac se otočil. Bylo na čase, protože Athos, kterého držela na nohou jen jeho nesmírná odvaha, klesl na koleno.

⁸⁹ Jean de Barat, řečený de Cahusac, byl opravdu důstojníkem Richelieuovy gardy.

⁹⁰ Jacques de Rotondis de Biscarat byl ve skutečnosti Cahusacovým bratrem. Zmiňuje se o něm řada dobových autorů a byl guvernérem v Charleville. Dumas se pravděpodobně dopustil nevědomé chyby, když *Tři mušketýry* psal, protože Biscarata nazývá na jiném místě Bicarar. Od konce 19. století všechna francouzská vydání tuto chybu napravovala.



„Poslyšte, chlapče!“ křikl na d'Artagnana. „Nezabíjejte ho, prosím vás. Až se vyléčím a budu se cítit líp, musím si s ním vyřídit jednu starou záležitost. Jenom ho odzbrojte! Vyrazte mu meč. Tak! Dobře! Výborně!“

Tento výkřik Athos vyrazil ve chvíli, kdy Cahusacův meč odlétl dvacet kroků daleko. D'Artagnan a Cahusac se za ním vrhli, první proto, aby se ho zmocnil, druhý ho chtěl znovu uchopit. Ale d'Artagnan byl mrštnější, doběhl k němu dřív a přišlápl ho nohou k zemi.

Cahusac se tedy rozběhl ke gardistovi, kterého zabil Aramis, popadl jeho rapír a chtěl se s ním vrátit k d'Artagnanovi, ale cestou narazil na Athose, jenž během oddychu, který mu d'Artagnan poskytl, zase nabral dech a ze strachu, aby mu d'Artagnan protivníka nezabil, se znovu vrhl do boje.

D'Artagnan pochopil, že by Athose urazil, kdyby ho nenechal. O několik vteřin později se Cahusac zhroutil s probodnutým hrdlem.

V tentýž okamžik Aramisův sok upadl a Aramis mu přiložil hrot meče k hrudi a přinutil ho požádat o milost.

Zbývali Porthos a Biscarat. Porthos prováděl nejrůznější fanfarónské kousky, vyptával se Biscarata, kolik je hodin, a blahopřál mu k tomu, že jeho bratr se stal velitelem setniny v navarrském pluku.⁹¹ Ale ať se svému sokovi posmíval, jak chtěl, ničeho nedosáhl. Biscarat byl jeden z těch železných mužů, kteří padnou k zemi teprve mrtví.

Nicméně bylo třeba skončit. Mohla se objevit hlídka a všechny zatknout, raněné i zdravé, přívržence královny i kardinálové. Proto Athos, Aramis a d'Artagnan Biscarata obstoupili a vyzývali ho, aby odhodil zbraň. Jenomže Biscarat, ačkoliv byl sám a měl probodnuté stehno, chtěl v souboji pokračovat. Ale Jussac se zvedl na lokti a zavolal na něj, aby se vzdal. Biscarat, jenž pocházel z Gaskoňska stejně jako d'Artagnan, se ovšem tvářil, že neslyší, jenom se zasmál a mezi dvěma výpady ukázal špičkou meče k zemi a paroduje slova z Bible, zvolal:

„Tady zemře Biscarat, jediný z těch, kteří jsou s ním.“

„Ale oni jsou čtyři proti tobě. Skonči to, dávám ti to rozkazem.“

„Ach, je-li to rozkaz, pak je to něco jiného,“ odpověděl Biscarat. „Jsi můj velitel a já musím poslechnout.“

Pak uskočil dozadu, zlomil svůj meč o koleno, aby ho nemusel vydat, oba kusy hodil přes klášterní zeď, zkrřížil ruce na prsou a začal si pískať kardinálskou písničku.

⁹¹ Navarrský pluk byl jednou z nejprestižnějších jednotek francouzské armády. Vznikl z osobní gardy Jindřicha IV. Navarrského, prvního krále z rodu Bourbonů. Ačkoliv jednotka existovala pod různými názvy už někdy od roku 1558, oficiálně byla ustavena v roce 1594 a pod tímto názvem fungovala až do roku 1791, kdy všechny vojenské jednotky dostaly čísla a z navarrského pluku se stal 5. pěší pluk, jenž v určité podobě přetrvával až takřka do dnešních dnů. Za dobu své existence se jeho příslušníci vyznamenali v řadě bitev, včetně obléhání La Rochelle a náboženských válek. Na seznam jeho chrabrych příslušníků by nám nestačila celá kniha.